

ŽIVOT

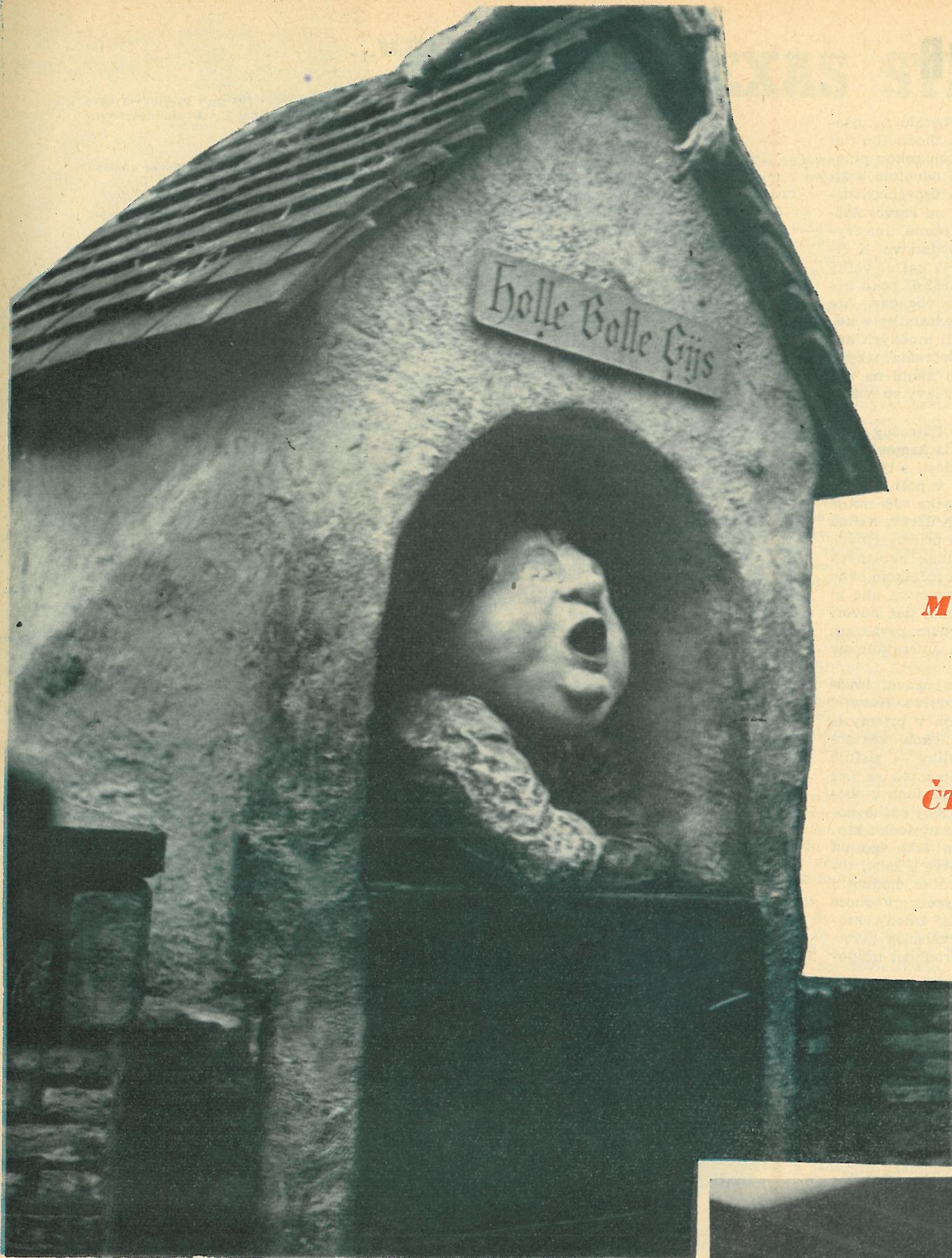
KULTURNĚ – SOCIÁLNÍ ČASOPIS

STYCZEŃ – JANUÁR – LEDEN – NR 1 – 1964 – Cena 1 zł

401

MNOHO ZDRAVÍ,
ŠTĚSTÍ A ÚSPĚCHŮ
V NOVÉM ROCE
PŘEJE
ČTENÁŘŮM A PŘÍZNIVCŮM

Redakce

Som studňa... Ale nie
taká obyčajná studňa,
ktorá vyrára zo zeme
na dvore. Som čarowná
studňa a dobrým detom
rozprávam rozprávky.

Pretok si prečítajte na
str. 6-7 - „V rozprávkovej
záhrade.“

XIV. PLÉNUM PZPR

XIV. Plénum Poľskej zjednotenej robotníckej strany zaoberala sa uzlovnými problémami hospodárskeho plánu na rok 1964. Plénum zhodnotilo tiež doterajší priebeh realizácie 5-ročného plánu. V priebehu troch rokov plnenia plánu je treba zaznamenať výdatný pokrok vo všetkých odvetviach života hospodárskeho a kultúrneho. Popri týchto nesporých úspechoch uzenenie pléna vypočítava činiteľ, ktoré mali záporný vplyv na rozvoj nášho hospodárstva. Niektoré z týchto činiteľov spoločnosť pozná, iné vyplývajú z prevedenej plénom dôkladnej analýzy nášho hospodárstva. K činiteľom ktoré poznáme je treba zahrnúť fakt, že v roku 1962 nastal veľký pokles rastlinnej výroby ako aj, že krutej zime na prelome 1962/63 roku nevyholo sa ani Poľsko. A konečne ľažkosti v zahraničnom obchode. Ale záporný vplyv na hospodársku situáciu mali tiež niektoré nedostatky v hospodárskej politike a najmä v plánovaní a aktuálnej činnosti mnohých hospodárskych ohnív. A práve toto plénumu malo úlohu vytvorenia takých podmienok pre riešenie uzlových problémov hospodárskeho plánu na rok 1964, aby tieto nedostatky zmierňať a eliminovať. Lebo takéto javy sú nežiaduce pre naše hospodárstvo.

Pripomeňme základné nedostatky hospodárskej politiky. Päťročný plán prijal nie celkom reálne predpoklady v obore zabezpečovania krmovinovej základne pre plánované zvýšenie živočisnej výroby. V súvislosti s tým budúci rok bude koncentrované úsilie nad zvýšovaním krmív v poľnohospodárstve a zovšeobecnením metód racionálneho krmenia dobytka. Je nutné — zisťuje uzenenie pléna — ďalšie poširovanie krmovinových úprav, najmä motylkvetých a strukovinových, rýchle zvýšenie produkcie priemyselných krmív a popularizácia krmenia zvierat s použitím miešaniek a koštínnych krmív. Predvída sa rada konkrétnych opatrení uľachujúcich rolníkom chov a zavádzajúcich priemysel pracujúci pre potreby poľnohospodárstva ako aj obchod k zaistení plnej realizácie týchto uľachčení. Uzenenie tiež hovorí o význame poľnohospodárskej kultúry a najmä o všeobecnom zavádzaní zásady agrominimum. (Podrobny článok o agrominimum uverejňujeme vedľa).

Dalšie kritické poznámky pléna týkajú sa príliš vysokej úrovni investícii v pomere k zníženým možnostiam národného hospodárstva. Hovoria tiež o nadplánovom a v značnej miere živelnom raste zásob v priemysle ako aj nadmernom raste počtu zamestnaných v socialistickom sektore a o znížení finančnej disciplíny. Zniženie finančnej disciplíny — zisťuje uzenenie — spôsobilo o.i. nadmerný vzrast kupnej sily. Spomína sa tiež nedostatočný pokrok technický a organizačný ako aj neplnenie úloh v obore znížovania materialových nákladov. Cíntelia brzdiací rozvoj nášho hospodárstva o ktorých sa doteraz vravelo vytvorili situáciu vo výsledku ktoréj vznikla nutnosť prevedenia korektury 5-ročného plánu. Toto spôsobí isté premiestnenie sil a prostriedkov v národnom hospodárstve a zaisti tomuto pravidelnnejší rozvoj. Samozrejmé tak ako sme to v skrátke zhodnotili v otázke poľnohospodárstva, tiež v obore priemyselnej výroby, v obore investícií, v obore zamestnanosti a miedz nastanú konkrétné zmeny, ktorých účelom bude eliminovanie nedostatkov a zvládnutie rušiacich javov, ktoré v posledných dvoch rokoch mali miesto v našom národnom hospodárstve.

Naša strana smelo a odvážne predstavila cieľemu národu stav hospodárskej situácie. Poukazala na nedostatky ako aj na reálne možnosti predbiehania týmto budúci rok. Tieto úlohy sú adresované všetkým a mali by sa odzrkadliť v každodennej práci robotníkov, sedliakov a inteligencie. Preto sa týkajú tiež českej a slovenskej menšiny žijúcej v Poľsku. Tam má svoj pôvod všeobecna potreba dôkladného preštudovania materiálov z pléna. Takato potreba určuje nutnosť osobného angažovania v záležitosti úloh vyplývajúcich z hospodárskej situácie krajiny.

Samozrejmé môžme očakávať, že štvavé západné vysielačky a jedinci doma, ktorí im prisvedčajú, z pravidla zaobrajúci záporný postoj k všetkému, budú sa pokúšať hodnotiť nesprávnym spôsobom túto námahu smerujúcu celkovo k tomu, aby sa naše hospodárstvo rozvíjalo, aby ľudia žili lepšie a bohatšie.

Uzenenie XIV. pléna KC PZPR len krátko v úvode hodnotí úspechy minulých rokov. To asi preto, lebo hlavná pozornosť členov pléna ako aj pozvaných hosťov — vedúcich rezortov, hospodárskych činiteľov, riaditeľov zjednotených a priemyselných závodov — bola usmernená na základnú tému týkajúcu sa uzlových problémov hospodárskeho plánu na rok 1964. Je však hodno zhodnotiť v skrátke dosiahnutia troch rokov súčasného 5-ročného plánu. Uzenenie hovorí, že priemyselná výroba stúpla v tomto období o okolo 26 percent. Mimoriadne rýchle rozvinuli sa priemysly strojový a chemický. Socialistický priemysel bol obohatený mnohými novými závodmi základného významu pre naše národné hospodárstvo. V rokoch 1961-63 bolo daných do prevádzky 40 nových závodov ľažkého strojárenstva ako aj 300 nových výrobných oddelení v dovtedy už činných závodoch. Priemerna úroveň poľnohospodárskej výroby v rokoch 1960-1963 bola o 14,5 percent vyššia ako dosiahnutá v minulých štyroch rokoch. Počet izieb mestského typu vybudovaných behom troch rokov prekračuje 1 milión t.j. viac ako 340 tis. bytov. Počet nových škôl činil 1680, z toho 600 škôl bolo vybudované z príspevkov spoločnosti v rámci akcie oslav 1000-ročia poľského štátu. Počet nemocničných lôžok stúpol o 13,7 tis. čiže viac ako 10 percent.

Bol dosiahnutý tiež — ako hovorí uzenenie — zreteľný pokrok vo všetkých iných odvetviach a odboroch národného hospodárstva. Toto sú fakta, voči ktorým nikto nemôže byť ľahostajný. Nachádzajú svoj výraz v našom každodennom živote a majú na nás život, na jeho úroveň cititeľný a kladný vplyv. Súčasne jedna sa o to, aby sme všemožne pomáhali rozvojovým tendenciam, ktoré sa rysujú a trvajú v našom hospodárstve. Prekážkou realizácie týchto, popri veciach na ktoré nemáme vplyv, takých ako krutá zima, zlá úroda, alebo zlá konjunktúra na zahraničných trhoch, je tiež to, že nedostatočne predbiehamo marnotratnosti, že nebojujeme konzektívne o hospodárstvo. Týmto tendenciám prekážajú horeuvezené nedostatky na úseku hospodárskej politiky a najmä plánovania. A preto plénumu venovalo svoje zasadanie týmto otázkam a pohlo všetky páky pre splnenie dôležitých úloh na rok 1964.

Ústredný výbor — čítame na konci uzenenia — je presvedčený, že úlohy, ktoré súčasne kladieme za účelom ďalšieho zlepšenia národného hospodárstva, hoci ťažké a komplikované pri plnom spojení zaangažovani sú celej strane a v tesnom spojení so všetkým robotníkmi, sedliakmi a pracujúcim inteligenciou budú splnené, čo zaistí našmu hospodárstvu podmienky nutné pre ďalší, rýchlejší, všeestranný rozvoj, ktorý je základom ďalších úspechov v budovaní socialismu v našej vlasti.

MARIAN KAŠKIEWICZ

JEDNYM ZDANIEM...

W grudniu obradowało plenum KC KPZR, na temat szybkiego rozwoju przemysłu chemicznego jako najważniejszego warunku rozwoju produkcji rolnej i wzrostu dobrobytu ludności. Referat wygłosił I sekretarz KC KPZR, N. Chruszczow.

* * *

W bibliotece upsalskiej w Szwecji dokonano sensacyjnego odkrycia. Badacze znaleźli rotatkę Kopernika piszącą po polsku.

* * *

Uchwała rządu CSRS turysti czechosłowaccy i wewerscy od 1 stycznia 64 roku będą mogli zwiedzać oba kraje bez wiz, a formalności wyjazdowe będą znacznie uproszczone.

* * *

W grudniu w Krakowie odbyło się plenarne posiedzenie KW PZPR, na którym przedyskutowano węzlowe problemy inwestycyjne województwa.

* * *

W Polsce gościł wice-premier i minister spraw zagranicznych Belgii, Paul Henri Spaak. Rezultatem pobytu było podpisanie umowy o współpracy kulturalnej między rządami Polski i Belgii.

* * *

Papież Paweł VI uda się w styczniu br. do Palestyny na pokładzie specjalnego samolotu.

* * *

17 stycznia 1945 roku została wyzwolona Warszawa przez Armię Radziecką i Wojsko Polskie.

* * *

21 stycznia mija 40 lat od śmierci twórcy państwa Radzieckiego i Wodza Rewolucji Październikowej Włodzimierza Lenina.

* * *

W Warszawie obradowała Sesja Światowej Rady Pokoju.

* * *

Z Przemyśla do Krościenka uruchomiono krótszy szlak kolejowy połączeniem tranzytowym przez ZSRR.

* * *

W Czechosłowacji zanotowano 2 grudnia 63 roku dość silne trzęsienie ziemi, które trwało kilka sekund.

* * *

W ciągu ostatnich pięciu lat wspólnym wysiłkiem państwa i społeczeństwa wybudowano 2891 szkół ogólnokształcących i zawodowych.

TEN NUMER „ŽIVOTA” NASI CZYTELNICY POWINNI OTRZYMAĆ NAJPOŹNIEJ OKOŁO 1 STYCZNIA 1964 R. WSZELKIE OPÓŹNIENIA PROSIMY NIEZWŁOCZNIE ZGŁASZAĆ DO REDAKCJI.

Walka ze szkodnikami roslin i chwastami to jedno z założień agrominimum. Tak odbywa się opylanie upraw ziemniaczanych przeciwko stonce przez członków kółka rolniczego w Radomsku.

**„AGRO-MINIMUM”
hasło na codzien**

Mgr D. Perun

W m-cu wrześniu 1963 r. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów podjął uchwałę w sprawie programu „agrominimum”. Miesiące grudzień i styczeń to okres intensywnej pracy służby agronomicznej i zarządów kółek rolniczych, opracowujących dla gromad i wsi zadania wynikające z uchwały KERM.

Program „agrominimum” nie może być rozumiany jako hasło, chociażby z tej przyczyny, że jednocześnie za hasłem rzuconym przez partię i władzę idą poważne środki inwestycyjne dla rolnictwa, czemu dało wyraz XII Plenum KC PZPR.

Chłopi już obecnie odczuwają zmiany w proporcjach inwestycyjnych w formie wciąż wzrastającego zaopatrzenia w podstawowe środki produkcji jak: kwalifikowane ziarno siewne (np. w siewach jesieninych ponad 45% areału zasiano ziarnem kwalifikowanym) wzrastające dostawy nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, wyraźne zwiększenie udziału parku maszynowo-traktorowego w pracach polowych, wreszcie skierowanie na wieś w ostatnich latach ponad 2 tys. agronomów gromadzkich, dla których wybudowano w ciągu dwóch lat 1.786 agronomów.

Jest to konkretna pomoc państwa, stwarzająca warunki dla programu „minimum” w zakresie stosowania zespołu zabiegów agro i zootechnicznych dla szybkiego podniesienia produkcji rolnej.

Co to jest „agrominimum”? Jest to zespół najprostszych zabiegów agro i zootechnicznych, których zastosowanie w praktyce przez każdego właściciela warsztatu rolnego na wsi zapewni prawidłowe wykorzystanie pomoocy inwestycyjnej państwa oraz umożliwi uruchomienie rezerw produkcyjnych tkwiących w wielu gospodarstwach rolnych.

Chodzi więc o bardziej racjonalną uprawę gleby, przy czym zadań przewidzianych programem „agrominimum” nie można ustalić jednolicie dla wszystkich rejonów kraju, a tym bardziej dla poszczególnych wsi lub gromad.

Nie można tego uczynić i z tej przyczyny, że w każdym rejonie istnieją odmienne warunki przyrodnicze i glebowe, że w wielu wsiach mogą już być niektóre formy i metody działania znacznie rozwinięte, inne zaniedbane. Właśnie przy podejmowaniu uchwał przez KERM dano jedynie generalne zadania, wychodzące z zasady, tak trafnie ujętej ludowym przysłowiem „wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi”.

V ŠTÁTE TEXAS STRIEL'AJÚ PRESNE

Presne streľajú v Texase v meste Dallas. Hlasné bolo echo týchto výstrelov.

Zpráva o guľke ukrytého vraha, ktorá zasiaha prezidenta Kennedyho, bola pre ľudí na celom svete brutálnym šokom: bola prijatá s prekvapením, rozhorením, sústrastou.

Svetom prešlo tiež echo druhej sérii výstrelov v Dallas. A počúvajúc zprávu o nich, ľudia rôznych končín sveta vysoko zdvíhali obry.

Lee Harvey Oswald, obžalovaný z vraždy prezidenta, bol zabity vo chvíli, keď prechádzal do väzenského auta, za prítomnosti početnej eskorty polície uniformovanej a tajnej na očiach novinárov, pred objektívmi televíznych kamer a vo svetle jupiterov. Scénu vraždy videli desiatky miliónov televíznych divákov. Jack Ruby, majiteľ kabaretu v Dallas, o ktorom telegram AFP hovorí, že „mal dosť úzke kontakty s miestnou políciou“, prišiel autom, vysadol, prešiel skupinou novinárov, špalierom polície, preskočil bariéru oddelujúcu miesto pre tlač, pribehol k Oswaldovi a zo vzdialosti niekoľkých centimetrov zasadil mu ránu do brucha.

Ked' sa reportéri spýtali veliteľa miestnej polície, Jessya Curryho akým spôsobom Ruby mohol preniknúť na dvor väznice a prečo policajne orgány dopredu podali verejne hodinu v kto-

rej bude obžalovaný prevážaný, nedal nijakú odpoveď, a prosté vyšiel z izby v ktorej mu reportéri kládli otázky.

Zdá sa, že bude ľahšie vyhnúť sa týmu otázkam — a mnohým ďalším, ktoré si dnes kladú ľudia v USA a v Európe, v Washingtone i vo Varšave, Moskve a v Londýne.

Lebo história je neuvieriteľná, prekvapujúca a tmavá. Tmavá tak ako hlboké pozadie tohto zločinu, ktoré malo by byť prešetrené a osvetlené. Lebo stalo sa tak, že skôr ako telo prezidenta bola zatvorené v truhle, niektoré kruhy USA snažili sa využiť jeho smrť k otrávení tohto ovzdušia a jeho zaostreniu. Robili to spôsobom hrubým, hlúpym a naivným. Ale sa pokúšali — a to malo by byť výstra-

hou.

Vo chvíli, keď sovietsky minister ský predseda redagoval text telegramu plného úcty a žialu, keď v budove amerického veľvyslanectva vo Varšave stovky obyvateľov hlavného mesta — a medzi nimi vysokí predstaviteľia vlády a štátu — vpisovali sa do vyloženej tam knihy, tam v Dallas — a nelen v Dallas — boli takí ktorí menej prežívali smútok, a oveľa viac sa zaoberali roztáčaním mechanizmu štvania, insinuácií a nenávisti.

Pohľa sa do útoku čierna stotina Ameriky. Pohľa sa nie bez dôvodu. Celý svet — s najzáynejšími a najpoctivejšími ľuďmi Ameriky na čele — jednomyselnou poukazoval na prameň, korenie a sídlisko tohto zločinu. Na stredisku rasistov a extremistov, polo a plonkrvnych fašistov, na heroldov krížových fažení antikomunistických, antičernošských, antipokrokových. Logika reakčného myšlenia a konania spôsobila, že tí ktorí hľadali bomby na černošské školy boli zároveň najaktívnejšími bojovníkmi proti „červenému nebezpečenstvu“, že tí ktorí nesúhlasili s vnútornými reformami domáhali sa súčasne intervencie na Kubu a politiky sily proti socialistickému táboru. Vieme tiež, že v týchto kruhoch boli uznávané a praktikované nie od dnes — metódy teroru, lynchu, násilia. Ak je treba — tiež vraždy z úkrytu, ak je to možné — tiež provokácie.

V Dallas dva týždne pred zastrelením prezidenta USA opluli a hádzali kamene na Stevensona, blízkeho „človeka Kennedyho“, ale pred dyomi rokmi veľatisícový dav vital ako hrdinu Edwina Walkera, prepusteného prezidentom z armády za šírenie medzi svojimi vojakmi fašistickej ideológie a náladu vojnového faženia, katechizmu polície, guľky a terroru.

V týchto kruhoch — ako sa to často hovorí — v Amerike nepríliš početných, ale — ako sa ukázalo — nezmerne aktívnych a agresívnych, už roky bola prevádzana kampaň nenávisti proti

Kennedymu, „jeho ľuďom“, jeho zásadám i politike — či to bol boj so zúriacim rasizmom, alebo pokus o reformu zdravotníctva a sociálneho poistenia, či kubánska kríza, alebo konečne podpísanie moskovského paktu. Tuna šírili hľaslo, že Kennedy „zrádza Ameriku“ a „predáva svet bolševíkom“. Tito ľudia kúpili v deň príchodu prezidenta celu stranu miestnych novín „Morning News“ a kázali v rámci „platnených oznamen“ uverejniť portrét v čiernom rámečku, nad nim ironické „Vítaj v Dallas“, pod ním „13 prečo?“ — triňať otázok agresívnych, brutálnych, provokačných. Úmyslom toho bol „politický nekrológ“. Nasledujúce číslo miestnych novín uverejnilo už skutočný nekrológ.

Preto všade na svete — od Washingtonu cez Paríž a Londýn po Moskvu — poukazovali na tieto kruhy, ako na sídlisko vraždy. Uvažovalo sa len či vraždu spáchal šílenec, platený agent alebo „ideový terrorist“. Pôvod morálnej zodpovednosti bol jednoznačný.

Náladu davu a verejnej mienky neštvrňujú len význe noviny a zodpovední politikovia. Stvárnjujú ju vo veľkej miere hlučné a agresívne bulvárne plátky, zbavené škrupulov demagogovia a iné média. A za bulvárnymi plátkami, vychadzajúcimi v miliónových nákladoch, stojí predsa tiež určité sily politické a spoločenské. A tieto istý čas pokúšali sa nakrútiť históru hlúpu, ale nevypočítateľne škodlivú. Vieme tiež, že niektoré vysieláčky, medzi nimi tiež tie určené na exportnú propagandu do Európy, podávali každu hodinu, a neskôr každé pol hodiny, takýto životopis Oswalda.

Nevadí, že zástupca komunistov poprel, že by Oswald bol členom strany. Nevadí, že zástupca prokubanskej organizácie urobil to isté. Nevadí, že po návrate zo Sovietskeho svazu musel prejsť hustým sitom FBI. Nevadí, že domáca Oswaldova prehlásila, že nikdy nevidela túto rozvrátnu literatúru, ktorú našla polícia. Nevadí, že absurd s fotografiou na ktorej je Oswald vyfotografovaný so zbraňou a časopismi „The Worker“ a „The Militant“ vypadá až príliš ordinárne. Rádičové vysieláčky, noviny, a dokonca niektorí politikovia robili svoje.

Nie je nutné zdôrazňovať, že výlučným a jediným prameňom informácií bola polícia v Dallas, lebo Oswald — samozrejme v mene objektívneho procesu — nemohol mať spojenie s tlačou. Reportéri písali, že na polície chodí volal: „Som nevinny“. Ked' ho ukažovali v televízii vypájali zvuk. Pohyboval ustami, ale čo hovoril — nevie-

A nikdy sa nedozvieme. Po triumfálnom oznamení polície, že vyšetrovanie je ukončené a dôkazy kompletné, oznamuje sa verejne hodinu prevozu obžalovaného do väznice. Potom prichádza pán Ruby a striela — vo svetle jupiterov, za sprievodu polície. Ako do živého terča.

Nedozvieme sa od Oswalda na čo sa ho pýtali vo vyšetrovaní a čo odpovedal. Nedozvieme sa, lebo v Texase streľajú presne.

Ale napriek tomu, je hodno položiť, už nie Oswaldovi, radu otázok, ktoré si kladie veľmi veľa ľudí, na rôznych stupňoch zemepisnej šírky a dlžky.

Ako sa to stalo, že Ruby prešiel všetkými kordonmi a eskortami? Ako sa to stalo, že Oswald obžalovaný o najväčšiu politickú vraždu XX. storočia, bol prevážaný takým mälo ostrážitým, neopatrým spôsobom?

Ako sa to stalo, že celé vyšetrovanie bolo od začiatku v rukách miestnej polície, ktorá bola jediným prameňom a disponentom informácií? V meste Dallas, ktoré západní korešpondenti pomenovali „ mestom nenávisti“? Texaskej polície, o ktorej americká tlač písala s príležitosťi antičernošských pogromov, že je prešpikovaná rasistami, extremistami a stúpencami býv. generála Walkera. V USA sú komplikované predpisy týkajúce sa právomoci miestnych orgánov, ale predsa práve teraz agentúry uvádzajú, že v záležitosti Rubyho vyšetrovanie preberajú ihned federálne vyšetrovacie orgány. Ako je vidieť v záležitosti zavraždenia Oswalda. Prečo nie v záležitosti vraždy prezidenta Spojených štátov?

Jedným slovom, ako sa to stalo, že miestne texaské orgány a lokálna polícia cez 48 hodín držali v rukách jedine klúče k záležitosti tak dôležitej pre Ameriku — a nielen pre Ameriku?

Tieto otázky dalo by sa násobiť. Najmä preto, že zdá sa, akoby sa množili samé ako plynne čas a udalosti.

Vlastne otázka je jedna a najjednoduchšia: kto zabil 35 prezidenta USA, Johna Fitzgeralda Kennedyho a prečo? Nesmie sa dovoliť, aby nedostatok odovedí na túto otázku otáčoval atmosféru v Amerike — a v medzinárodných stykoch.

Kapitán polície v Dallas, ktorý vieď vo vyšetrovanie, oznamil krátko po zistení, že Oswald umrel: „Záležitosť zavraždenia prezidenta Kennedyho je súčasne uzavretá.“

Je možné, že je uzavretá pre políciu v Dallas. Možno pre tých všetkých, ktorí by najradšej pochovali záležitosť spolu s telom prezidenta. Nie je však uzavretá pre milióny Američanov, pre milióny ľudí mimo Ameriku, pre svetovú verejnú mienku.

Vyňatky z článku
K. MAŁCUŻYNSKEHO

Zalezień więc od warunków przyrodniczych i poziomu gospodarowania, „agrominimum“ musi być właściwie zróżnicowane, nawet w poszczególnych wsiach górskich na Spiszu i Orawie, aczkolwiek prawie wszyscy gospodarujący tam chłopi pracują w podobnych lub nawet takich samych warunkach glebowych i przyrodniczych.

Jakie więc tematy z zakresu programu „agrominimum“ należy brać pod uwagę przy ustalaniu zadań dla określonej wsi. Oczywiście tych kilka przypomnień nie wyczerpuje całości sprawy. Tematów jest bardzo dużo, nie zawsze pasują one do każdej wsi. Dla lepszego więc zrozumienia tych spraw przypomnę czternastkom kilka. Oto one:

— ulepszanie struktury zasiewów poprzez wykonywanie zabiegów uprawowych przy szczególnie uwzględnieniem okreów zimowych, podorywek, itp.,

— odnawianie materiału siewnego zbóż i ziemniaków, zgodnie z planem nasiennym ustalonym przez agronoma gromadzkiego,

— zwiększenie produkcji, konserwacji i stosowania obornika, gnojówki, kompostów i nawozów mineralnych, wapnowanie gleb,

— zwiększenie produkcji pasz, głównie wysoko-białkowych,

— konserwacja urządzeń melioracyjnych, nawożenia łąk i pastwisk, terminowy sprzęt siana, gromadzenie potrzebnej ilości kiszonek i ich konserwacja,

— racjonalne żywienie zwierząt gospodarskich i gospodarskie wykorzystanie własnych zasobów paszowych, dobór zwierząt o wyższej użytkowności i utrzymanie właściwej higieny w oborach i stajniach,

— zagospodarowanie całej powierzchni ziemi w danej gromadzie lub wsi, bez względu na to czy jest ona użytkowana przez właściciela, czy też stanowi fundusz ziemi i jest w użytkowaniu kółka rolniczego.

Należy też mieć na uwadze pełne wykorzystanie traktorów przede wszystkim w pracach polowych i w

transportie rolniczym, roztoczenie odpowiedniej opieki przy eksploatacji maszyn rolniczych, będących w użytkowaniu kółka rolniczego, wreszcie dbanie o konserwację tych maszyn itp.

Oczywiście tematyka ta podana przykładowo może być w zależności od warunków wsi rozszerzana lub zmieniana. Jednak sprawy nasiennictwa, uregulowane ustawowo muszą być zawsze uwzględniane. Dotyczy to również gospodarki nawozowej i całkowitego zagospodarowania gruntów.

Kto opracowuje program „agrominimum“?

Inicjatywa ustalania programu należy do kółek rolniczych i gromadzkiego agronoma, natomiast tam, gdzie dotyczy to nie ma kółka rolniczego program opracować winien aktyw gromadzki z udziałem sołtysa i agronoma.

Ustalony program zatwierdza rada gromadzka i stanowi on podstawowy element gromadzkiego planu.

„Agrominimum“ obejmuje wszystkie te gospodarstwa, które dotyczące nie podejmowały w tym kierunku wysiłków. Chodzi tu o to, aby nie było ani jednego gospodarstwa wlokaającego się w ogonie.

Oczywiście uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów nie przewiduje sankcji karnych w stosunku do ociągających się chłopów, ale wyraźnie preczuje, że od stopnia realizacji „agrominimum“ przez wsie i gromady będą uzależnione ulgi w świadczeniach, pomoc kredytowa na budownictwo i inną pomoc inwestycyjną w zakresie elektryfikacji, melioracji, doprowadzenia wody i tak dalej.

Jednym słowem, ubiegając się o pomoc w określonej sprawie w Banku Rolnym lub radzie narodowej spotkasz się z pytaniem, czy włączyłeś się do zadań postawionych w programie „agrominimum“ twojej wsi?

Nie zbraknie paszy dla bydła gdy na polu rośnie taka kapusta pastewna jakiej dochował się rolnik z woj. bydgoskiego.

FATÁLNÍ I OKOUZLUVACÍ

„Itálie, Itálie! Ty, ježíš krásá je darem fatálním“ — volal Byron ve své Childe Haroldové pouti, jakoby předvídal všechna utrpení, jímž bude vystaven soudobý turista v Itálii.

Ale začněme od začátku. Přede vším musíme přiznat, že italská vláda a už určitě CIT, neboli kancelář pro italskou turistiku, nepovažuje krásy této země za dar fatální, protože náležitě exploatavané přítahuje ročně kolem 16 milionů turistů, po nichž zůstane v Itálii „maličkost“ — suma 280 milionů dolarů.

Docela jinak vypadá celá tato situace, jestliže se na ni podíváme očima právě toho zanechávajícího devizy turisty.

Itálie se stala prostě státem nákladním. Ceny hotelů a pensionátů, stravy, služeb, vstupného do muzeí a konečně také dopravních prostředků stoupaly v poslední době tak zřetelně, že znechucení zahraniční turisté hlasitě naříkají a, co je horší, omezují své zájezdy do Itálie. Znepokojovalo to dokonce vládnoucí kruhy, poněvadž turistika je v Itálii jedním z klíčových průmyslů. Mylné by však bylo zveličování tohoto jevu. Ruiny Forum Romanum, florentské galerie, proslulé benátské kanály stále ještě obdivuje hodně zahraničních poutníků, kteří jsou obdivovateli nejenom „fatální krásy“ italské krajiny ale také úžasné architektury i to stejně tak dávné jak i soudobé. Chci tím zdůraznit, že nespokojenost turisty se vztýká drahotou je pouze potvrzením neveselé situace, v níž jako ve slepé uličce uvízlo po desíti letech své bouřlivé expanze italské národního hospodářství.

Na milánské burze klesají akcie, ceny masa stoupaly během 6 měsíců o 36 procent, stále hrozivější rozdíly přibírá postranní vývoz kapitálu do Švýcarska. Mohutné stávky zmítají zemí a jako by toho všeho ještě bylo málo, začátkem října t.r. v severovýchodní oblasti Itálie se odehrála příšerná katastrofa. V údolí Longarone, 80 km od Benátek, zahynulo 2 tisíce osob a hmotné ztráty jsou odhadnutny na 20 miliard dolarů (600 lir = 1 dolar).

Chybí levná výstavba obytných domů, nájemné je velmi vysoké při současném nadbytku luxusních bytů. Na denním pořádku jsou spekulace se stavebními místy. Prohlubují se disproporce mezi jednotlivými oblastmi, ačkoliv se můžeme na tomto místě potěšit skutečností, že velmi zaostalý jih nebo Mezzogiorno, se pomalu vyhrobává ze své vskutku anachronické hospodářské situace, což je výsledkem vhodných ústav, jejichž cílem je dosažení atraktivnosti investicí v této oblasti.

Jednou z příčin této těžké situace, v níž se ocitla Itálie bylo to, že stát, řízený soudobým kapitalismem společným se starou agrární buržoazí přes 10 let prosazoval takové veřejné investice, které byly nutné pouze pro expanzi soukromé iniciativy a to v oborech, přinášejících okamžité zisky. Nyní přišel čas placení účtů z tohoto bezhlavého hospodaření. A platit hude samozřejmě — podle plánu vládnoucí italské buržoazie — pracující lid. Křesťanská demokracie, která ne-přetržitě od 1947 roku vládne Itálii podporovaná církevní hierarchií a velkými kapitály, došla před ne-

dávnem k názoru, že jestliže chce udržet svoje dosavadní postavení, musí zrezygrovat z výlučné podpory pravicové strany a hledat možnost „obratu nalevo“, jinými slovy vládní koalice se sociálnědemokratickou stranou, samozřejmě s tichým spolupůsobením socialistů Nenniho. Toto rozhodnutí bylo v Itálii považováno za nejdůležitější událost po druhé světové válce. Hybnou silou tu byla nesporně vznikající moc dělnické třídy, podmíněná rychle postupující industrializací a dále rozhodný nátlak lidových mas na vládní kruhy.

Programem koaliční vlády, v jejímž čele stál Fanfani, byla nacionalizace energetiky, oblastní autonomie a centralizace. Uskutečněno však bylo velmi málo. Brzdil tu hlavně nátlak křesťanskodemokratické pravice, která samozřejmě nepřála reformám tohoto druhu. Nakonec parlament schválil pouze ústavu o znárodnění energetiky a povolání ústředního orgánu pro plánování. Avšak skutečné společenské problémy se vyřešení nedočkaly.

Nicméně tyto reformy, které byly prosazeny, plus tendence, nasycované koalicí, postačily k tomu, aby zastrašená křesťanskodemokratická pravice si vynutila přerušení plnění tohoto programu. Volby do parlamentu, které se konaly koncem dubna m.r. přinesly obrovský úspěch italské levici. Komunistická strana získala o milión hlasů více.

italská křesťanská demokracie však nechtěla vzít na vědomí výsledky voleb. Můžeme říci, že když národ šel viditelně doleva, vláda ho chtěla strhnout doprava. Je jasné, že takovéto posunutí musilo vyvolat krizi, jejímž následkem byla demise vlády ministerstvského předsedy Leone.

Turista, který přijíždí do Itálie aby se tu pídil po estetických zážitcích, očírá se o tyto problémy pouze povrchně a snad jedině když mluví italsky, může se účastnit horlivých a vásivních diskusí, které Italové zbožňují a které vyznívají se stejnou zuřivostí ve všech trattorích, od jihu k severu. A jestliže ten turista je dobrým pozorovatelem, zjistí, že debatující budou obzvláště výřeční a sdílní, začne-li od kritiky vlády. Je to, řekl bych, specifické passe-partout pro získání důvěry náhodného besedníka.

Při takové příležitosti se může turista dovědět, že vůdce křesťanské demokracie obviňuje z neúspěchu v dubnových volbách (v poslanecké sněmovně ztratila 13 mandátů) kromě jiného také politiku Jana XXIII., na jehož hrob v podzemí baziliky Sv. Petra každodenně kladou lidé čerstvé květiny. Jeho politika — tak tvrdí — prý natolik pomáhá lidem hlavy, že uznali za nejvhodnější společenský a politický program komunistické strany. Je to poněkud krkolomné.

Ale kdo by si tím lámal hlavu. Italové jsou tak bezstarostní a veselí, že se smějí dokonce i při prohlídce chmurných cel zámku Svatého Anděla v nichž byl vězněn Cellini, Bruno, Cenci. Nejdá se nic dělat, jejich smích je neodlučitelnou součástí krásy Itálie. Krásy okouzlujíce.

TADEUSZ ROJEK

FILMOVÁ FOTO-HÁDANKA

Tuto herečku poznáte z mnoha polských filmov o. i. hrala vo filme J. Rybkowského „Dziś w nocy umrze miasto“. Táto fotografia je z jej posledného filmu, který režíroval ten istý režisér. Udaje jej meno a přezvisko, názov filmu a připomeňte si kdo v tomto filme je jej partnerom.

Cakajú vás knižné odmeny.

Rozlúšťte poselajte na adresu redakcie do čísla 15. januára 1964 r.

Na fotografiu v čísle 11/63 bola herečka ELŻBIETA CZYZEWSKA; hrala o. i. vo filme „Dom bez okien“. Knižné odmeny obdržali: M. KNAPCZYK — Jablonka a E. PAKOS — Racibórz.

HARČERZE

Historia ta zaczęła się nie tak dawno. Zainaugurował ją uroczysty akt zaślubin Orawy ze Związkiem Harcerstwa Polskiego 15 sierpnia 1963 r. (o czym pisaliśmy w nrze 9/63 „Życia“).

W drugiej połowie września ub. roku natomiast w Jabłonce odbyło się zebranie z inicjatywy Krakowskiej Komendy Chorągwii ZHP, na którym ukonstytuował się Społeczny Komitet Aktywizacji Orawy. W jego skład weszło ponad sto osób a ścisłe prezydium Komitetu składa się m.in. z Towarzystw: L. Motyki — I sekretarza KW PZPR w Krakowie, przedstawicielem KP PZPR w Nowym Targu A. Potoczka, Barbachena, przewodniczącego PPR w N. Targu, T. Timofiejczyka, Jerzego Grochala z ramienia Komendy Chorągwii ZHP, sekretarzy Prezydiów GRN z Orawy oraz aktywem gromad. Przewodniczący Komitetowi sekretarzem KG PZPR w Lipnicy, tow. W. Łaskowski. Z ramienia Czechosłowackiego Stowarzyszenia Kulturalnego wchodzą do skład prezydium Br. Knapczyk i J. Kowalik.

Podczas zebrania przedstawiciele ludności poszczególnych gromad zoba-

wiali się w ramach podjętych czynów społecznych przeprowadzić szereg prac na terenie gromad, koniecznych do sprawnego przebiegu letniej akcji harcerskiej, rozlokowania obozów, przygotowania odpowiedniej bazy itp. Gromady Podwilk, obie Zubrzyce i Lipnice dokonają remontów dróg między swoimi wioskami, Orawka zapewniła pomoc niefachową przy budowie basenu kapielowego. Jabłonka zagwarantowała przeprowadzenie wymiany gruntów pod budowę stadionu nad rzeką nieopodal drogi do Zubrzycy i wykonanie szeregu prac niefachowych przy jego budowie. Zapowiedziano także zorganizowanie w Jabłonce w Domu Ludowym kawiarni z czytelnią czasopism. W Chyżnem prowadzić się będzie prace przy budowie drogi w kierunku zalewu. Gromady przystąpiły poza tym do konkursów czystości.

Tyle Orawa. A Chorągiew krakowska ZHP? Też nie pozostaje w tyle. Dojrzewają w tej chwili plany zimowej i letniej akcji obozowej. Chodzi jednak przecież nie o jednorazową akcję. Orawa ma stać się regionem turystycznym w całym tego słowa zna-

cieniu. Trzeba zorganizować i założyć campingi turystyczne, odpowiednio przygotować turystyczną bazę. Zaczyń na sieć właściwie od podstaw. Przygotowuje się więc wydanie informacyjnego przewodnika po Orawie. Na wszystko potrzebne są jednak pieniądze. Komenda Chorągwii szuka więc „bogatych wujków“. Szuka z powodzeniem. Realne są nadzieję na zainteresowanie Orawą kilku krakowskich zakładów pracy i rad narodowych, które gotowe są zainwestować swoje kapitały w budowę campingów, ośrodków wypoczynkowych, domów wczasowych itp. na Orawie. Dyrekcja Krakowskiego Przedsiębiorstwa Handlu Wewnętrzne przeznaczyła dla gromady, która najlepiej wywiąże się z realizacją pod-

jnych czynów nagrodę w postaci nowego ciągnika. Również władze powiatowe żywio interesują się ta akcją i obiecaly swój wkład pieniężny na „dobry początek.“ W tej chwili finansują już wydanie przewodnika po Orawie.

Cała akcja aktywizacji Orawy przebiegała ma w cisnym kontakcie z miejscowościemi szkołami, drużynami harcerzskimi i organizacjami (ZMW, LZS, Koła Gosp. Wiejskich), a także z kołami CzSK.. W swoich planach uwzględnia one pełne włączenie się do realizacji założeń akcji. Do miejscowości ludności apelujemy o nawiązanie jaknajszerszych kontaktów z młodzieżą harcerską. Do współpracy z Krakowską Komendą Chorągwii i udziału w akcji obozowej namówiono

Nedávno prebehli svetovou tlačou opäť diskusie, ktoré pripomenuli jednu z nevyriešených podnes historických záhad, spojených s okolnostami smrti Napoleona. Zomrel prirodzenou smrťou alebo bol otrávený — to je otázka, ktorá absorbuje rôznych výskumníkov už 142 rokov, to jest od chvíle samotnej smrti.

Napoleon, ktorý sa narodil roku 1769 v Ajaccio na Korzike už v šestnásom roku života bol podporučíkom. Odvtedy len niekoľkokrát v živote zobliekol vojensku uniformu. Predchutný nenávisťou tak k štachte ako aj k daval,

veliteľ Michajl Kutuzov, ktorý porazil vojska Napoleona vo výprave na Moskvu roku 1812.

Obodená vtedy protifrancúzska koalícia priviedla Napoleona k úpadku. Po abdikácii Napoleon je prevezený na ostrov Elbu. O rok neskôr r. 1815 Buonaparte ešte raz sa pokúša získať moc. Pochoduje na Paríž a prinavracia svoju vládu, ktorá trva len tri mesiace. Po porážke pod Waterloo, utrženej od pruško-anglických vojsk a opäťovnej abdikácii 22.6.1815 roku Angličania odvážajú Napoleona na ostrov sv. Heleny. Po šesťročnom pobýte na

každých päťdesiat metrov a večer pria-mo okolo domu.

Napoleon prišiel na ostrov zdravý a cítil sa výborne. So súhlasom Angličanov sprevadzala ho skupinka osôb spomedzi jeho najbližších spolupracovníkov. Medzi nimi bol aj Korzícan dr. Antonmarchi. Práve on spôsobil vznik teórie o otrávení Napoleona, odmieta-júc položiť svoj podpis na protokole spisanom tromi anglickými lekármi z prevedenej sekcie mrtvoly Bonaparte-ho. Odvtedy z času na čas objavovali sa rôzne verzie o otrávení Napoleona.

Roku 1961 švédsky lekár Sten Forshufud v knihe, ktorú vydal pod názvom „Bol Napoleon otrávený“ uviedol

nu. Bolo ich však príliš malo, aby vý-skumy mohli odôvodniť, že obsahujú množstvo arzénu, ktoré by bolo spôsobilo smrť Napoleona.

Skutočnou reveláciou stali sa vlas-y dodané do Švajciarska iným komorníkom Napoleona — Noverraz, ktorý skôr než dali dolu posmrtnu masku Napoleona, oholi mu vlasy a časť ich poslal na pamiatku spolu s listom svojmu známemu. Tieto vlasy a originál listu uchovali sa podnes u Cliffordra Freya, ktorý ich poslal do Ústavu pre súdnu medicínu v Glasgow k výskumu. Analýzy dokázali, že Napoleon bol dlhšiu dobu systematicky otravovaný. Potvrzuje to aj exhumácia mrtvoly

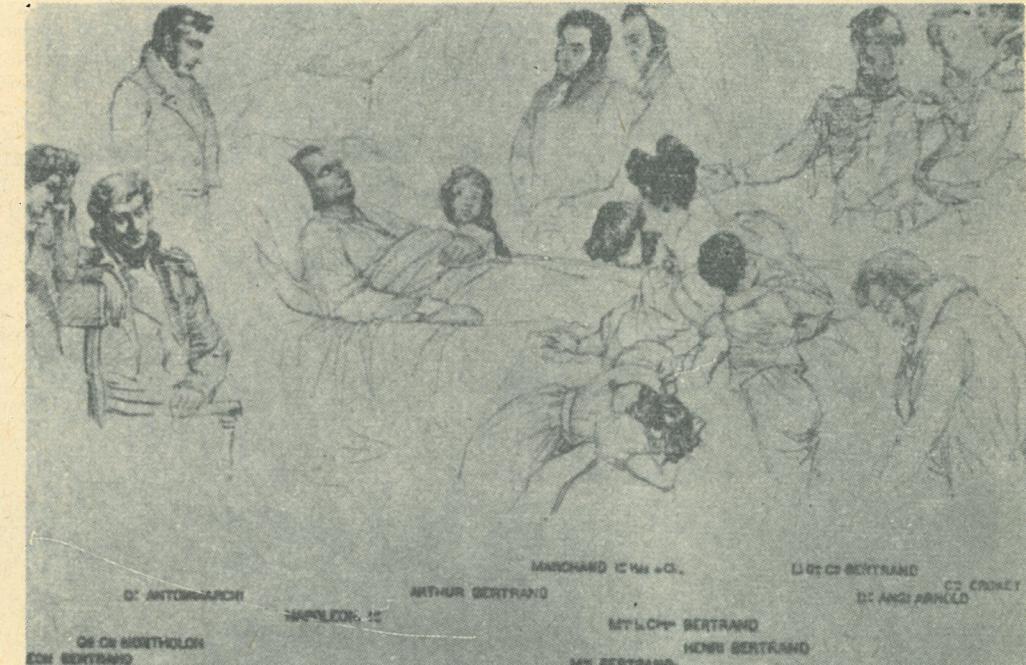
NEVYRIEŠENÁ ZÁHADA

slúžil len jedinému cieľu — vojenskej sláve.

Všetky prostriedky sú pre neho dobré, aby nadobudnúť moc. Keď sa začína nová kapitola dejín Francúzska a ľud dobýva Bastíliu v Paríži, mladý poručík Buonaparte na rozkaz kráľovského dôstojníka prvýkrát strieľa do daval. Zanedlo jeho meno prvýkrát stáva sa známe vo Francúzsku, keď v súhlase s vojenskými plánmi vypracovanými Napoleonom bol dobytý Tulon, ktorý bránili stúpenci monarchie a anglické vojska. V období francúzskej revolúcie, tlmiac povstanie monarchistov, vychádza nová hviezda: sláva Napoleona. Zhasí ju len ruský

ostrove Napoleon, jeden z najschopnejších vojenských vodcov, obdarovaný neobvyklým talentom, fantáziou a vôleou vladnutia, zomiera vo vyhnanstve 21. mája 1821 roku.

Ostrov, ktorý strážili anglické vojska bol premený anglickým guvernérom na prísné väzenie, v ktorom vládol poriadok skladajúci sa z 24 paragrafov. Tento poriadok zakazoval cudzím ľudam priblížovať sa k ostrovu, zakazoval stykana sa s Francúzmi a obmedzoval možnosti pohybovania sa Napoleona. Zvláštne vlajkové signály upozorňovali guvernéra na každý pohyb Napoleona. Okolo sídla Napoleona boli husto rozostené stráže, vo dne

Napoleon na smrtej posteli, obklopený svojimi dvoranmi a lekármi. Je medzi nimi aj vrah, je možné, že sa to nikdy nedozvieme.

dôkazy, ktoré odôvodňovali, že Napoleon bol systematicky otravovaný arzénom. Základom tohto tvrdenia boli štúdie o chorobe Napoleona, jej príznakov ako aj prevedené výskumy vlasov Napoleona, ktoré ostríhal jeho komorník a neskôr predal rôzny zberateľom na pamiatku. Prameň týchto vlasov dostał dr. Forshufvud.

Z toho istého prameňa pochadzali tiež vlas Napoleona, ktoré mala Mabel Brook z Austrálie. Výskumy týchto vlasov na univerzite v Glasgow potvrdili, že obsahujú veľké množstvo arzé-

na. Napoleon prevedená 19 rokov po jeho smrti. Vtedy bolo zistené, že mrtvola je v mimoriadne dobrom stave a ako vieme, arzén má konzervujúci účinok. Napriek tomu sú ešte vedci, ktorí tvrdia, že výskumy a analýzy v Glasgow nevyriešili s konečnou platnosťou túto záhadu. Predovšetkým nemáme odpoved na otázku v akom množstve bol podávaný Napoleonovi arzén a kto zapričinil jeho smrť. Na prvú otázku môže dať odpoveď len opäťovná exhumácia, na druhú pravdepodobne nedostaneme odpoved.

ORAWIE

nawiązanie kontaktów z miejscowością i poznanie jej problemów, tak by w lecie przyjechać tutaj z gotowym planem działania.

W czasie trwania zimowisk przewiduje się zorganizowanie Ogólnoorawskiego Festiwalu Artystycznego miejscowości z zespołów regionalnych i harcerskich.

Planuje się również zorganizowanie w I połowie lutego Zimowych Harcerskich Igrzysk Wojewódzkich o puchar XX-lecia PRL połączonych z mistrzostwami Orawy oraz Ogólnopolskich Harcerskich Igrzysk Zimowych w Jabłonce i Orawce.

Te wszystkie zamierzenia są wstępem do szerokiej i bogatej w wydarzenia akcji letniej, której ramowy program już istnieje. Do tematu tego powrócimy zapewne jeszcze nieraz. Zasignalizujemy tylko teraz, że w czasie jej trwania odbedzie się m.in. Ogólnopodhalański Złot Młodzieży z udziałem obozów ze Spisem i Orawą oraz dwa Wielkie Sejmiki Harcerskie wspólnie z ludnością miejscowością, które będą podsumowaniem całej akcji letniej. Będą one doskonala okazją do konfrontacji podjętych zamierzeń i ich realizacji w czasie I „roku małżeństwa” Orawy ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

Zadania tej akcji są juž właściwie sprecyzowane i przyznać trzeba, że wzorem podobnej akcji prowadzonej na Spiszu, uwzględniają szeroki wachlarz problemów. Zanim rozpocznie się akcja zostaną one jeszcze z pewnością pogłębione. Tymczasem wiadomo, już, że harcerskie obozy wezmą żywego udziału w realizacji czynów i pracach społecznych, będą ich inicjatorami.

Nawiązane zostaną szerokie kontakty z miejscowością młodzieżą. W ramach akcji: „zawód, perspektywy osobiste” harcerze będą się starali ukazać miejscowościowej młodzieży możliwości i potrzebę pracy na wsi. W związku z obchodami XX-lecia PRL popularyzować się będzie osiągnięcia i zdobycze minionego XX-lecia. Harcerze zajmą się także organizacją wolnego czasu poprzez spotkania, ogniska, filmy, kawiarnie pod namiotami itp. Szeroko mają być potraktowane sprawy międzynarodizmu i współpracy mniejszości narodowościowych.

Plany te zostaną z pewnością wzmacnione o akcje poświęcone problemom światopoglądowym i socjalistycznego wychowania, propagujące postęp w najszerszym znaczeniu tego słowa. Jest to

zadanie zapewne trudne, ale jakże pa-lace i potrzebne. Sądzimy również, że pięknym polem do działania dla instruktorów harcerskich powinna stać się fachowa pomoc dla miejscowych zespołów regionalnych, które dysponują przebohatym materiałem folklorystycznym cierpią wyraźnie na braku pomocy rejserskiej, choreograficznej i inscenizacyjnej. Z pewnością na obozach znajdują się liczni instruktorzy kult.-oswiatowi, których rada i wska-zówki stać się mogą nieocenioną pomocą dla tych zespołów. Sprawy higieny i czystości to dalsze zadania, które zapewne znajdą swoje odbicie w czasie trwania akcji.

U progu sezonu więc wypada mieć nadzieję, że atrakcyjne plany doczeka-ją się pełnej realizacji z pozykiem tak dla Orawy jak i dla młodzieży harcerskiej, która obok pięknych terenów wypoczynek znajdzie tu otwarte serca i spotka się z serdecznym przyjęciem. Przekonani także jesteśmy, že swym młodzieńczym zapałem zarazi ona miejscową ludność, od inicjatywy ktorej także w dużej mierze zależy, budec czy Orawa stanie się nowym, pięknym regionem turystycznym naszego kraju.

JERZY NOCUN

już i zwerbowano chorágiew Katowice, Poznań, Opole, Olsztyn, Szczecin, Warszawa, Łódź-Miasto. Ta ostatnia rozpoczęta już w przeszłym roku budowę ośrodka campingowego w Zubrzycy.

Już w tej chwili zawarto umowy ze szkolami m.in. w Zubrzycy, Lipnicy, Przywórce, Bukowinie Podszklu, Jabłonce, Podwilku na wynajęcie pomieszczeń na zimowiska i kolonie letnie. Trwają także przygotowania do zimowej akcji harcerskiej na przełomie roku 1963 i 1964. W ramach tej akcji zostaną zorganizowane zimowiska w Jabłonce i Niedzicy. Udział w nich wezmą, obok instruktorów harcerskich, przewodniczący kół ZMW. Zadaniem uczestników zimowisk będzie zapoznanie się z miejscowościami, w których latem rozbiega obozy brać harcerska,

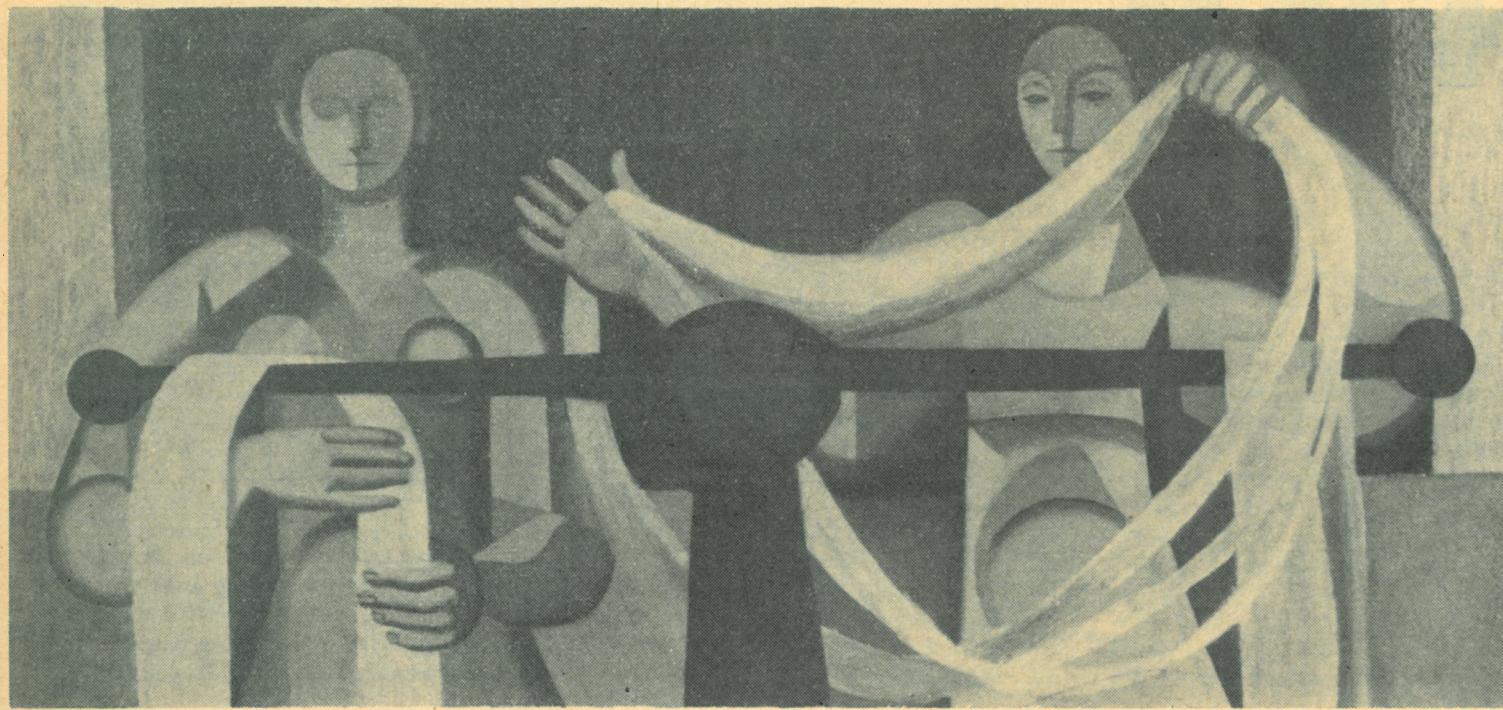
Slovenské umenie v Prahe

Vyzerá to nepravdepodobne, faktom však je, že výstava, prebiehajúca v jesenných mesiacoch 1963 v Jazdiarni pražského hradu je po tridsiatich rokoch prvá súborná výstava slovenského umenia, dávajúca českému divákovi celostný prehľad súčasného výtvarného diania na Slovensku. Vzájomný inšpiračný vplyv oboch národných výtvarných kultúr má pritom dlhé historické korene. Siahajú k ideám a dielam zakladateľskej generácie českého a slovenského umenia. V českých krajinách znamenala slovenská motivácia v obrazoch J. Mánesa, obdobne ako neskoršie napríklad v znárodnelých Alšových kresbách demonštráciu všeobecnej slovanskej idey, konkretizovanej v záujme o ľud a krajinu susedného národa. Na druhej strane — klasici slovenského národného umenia XIX. stor.: P. M. Bohuň, ale najmä J. Klemens, vyrastali v inšpirujúcom pražskom umeleckom prostredí. Orientácia na Čechy znamenala kultúrno-osloboditeľský program národa, trpiaceho jarmom národnostnej intolerancie starého Uhorska. Z toho dôvodu sa kultúrne styky česko-slovenské rozvíjali obzvlášť intenzívne v posledných rokoch minulého storočia, ako i v období do prvej svetovej vojny. Zvláštne postavenie tu nadobúdala družba slovenských umelcov s výtvarníkmi susednej Moravy, demonštrovaná v rade spoločných moravsko-slovenských výstav.

Skutočnosť štátneho ujednotenia Čechov a Slovákov v spoločnej republike roku 1918 prináša — prirodene — ďalšie zblíženie národných kultúr. Rad najvýznamnejších predstaviteľov novodobého umenia Slovenska študuje na pražskej akadémii, kym zas význační českí maliari nachádzajú na Slovensku podnetnú inšpiračnú oblasť (od M. Jiránka cez moderne — radikálneho V. Špálu ku konzervatívnejšiemu M. Švabinskému alebo J. Čumpelíkovi).

datelia výstavy (tvoril ju štáb piatich slovenských teoretikov a kritikov umenia) sa preto napriek maximálnemu úsiliu o objektívnosť, nevyhli istej svojskej, čo znamená i — subjektívnej interpretácii vývinových problémov súčasného slovenského umenia. Ústrednú inštaláciu os celej výstavy tvorí dielo dnes už viac než šesťdesiatročného Euda Fullu, vychádzajúceho zo svojskej racionálnej transpozície (poučenie napríklad školou ruských ikon i Chagallom na veci nič nemení) výrazových prostriedkov národného ľudového umenia. Tradičné folklórne motívy tu dostávajú výsostne novodobú, súčasnú formu a opačne: motivický dnešok je vo Fullovej maliarskej i grafickej tvorbe chápany vo výrazne dekoratívnom monumentalizujúcom duchu tradície. Pravda, výstava vedla právom vyzdvihovaného Fullu nezabúda ani na staršiu zakladateľskú generáciu priekopníkov umeleckej moderny, z ktorých dodnes občasne tvorí ešte M. Benka (1888), akútejšie a menej sporadicky M. A. Bazovský (1889), i plodnejší a výkyvnejší Janko Alexy (1894). Osobitnou cestou sa vyvíjal východoslovenský výtvarný okruh, pripomnenutý ukázkami z poslednej tvorby monumentálneho vizionára Antona Jasuscha (1882) i obrazmi maliarov mladšej generácie: Júliusa Jakobyho (1903) a zaslúžilého umelca Jozefa Kollára (1899).

Strednej generácií prichodilo v uplynulých dvadsiatich rokoch niesť najväčšiu zodpovednosť za mnohé vokusové i estetické premeny noriem umeleckej tvorby. Od týchto rôznorodých premien, podlamujúcich často vlastnú vývojovú cestu nezostali ušetrení dnešní päťdesiatníci (predstavujúci jadro profesorského sboru bratislavskej Akadémie): maliari Želibský, Millý, Lehotský, sochári Kostka a Pribiš a ī. K mladším úsiliiam sa z tejto generácej vrstvy prikláňa v svetovej moderne výdatne poučený maliar P. Matejka

Jarmila Cihánková: Nočná smena, olej 1962.

Nastupujúce slovenské novodobé výtvarné úsilia hľadajú v prvých desaťročiach nášho storočia kontakt so svetom poväčšine cez Prahu (zdôrazňujem poväčšine, pretože veľký vplyv, ktorý umelecké prostredie Prahy malo na niektorých pionierov slovenskej moderny, zvlášť na Mallého, Benku, Alexyho, Bazovského, Galandu a iných, neznamená prehľad o ostatné stredo-európske centrá, najmä Mnichov a Budapešť, podielajúce sa na formovaní významného prúdu sociálne-expresívne výtvarnej kultúry, udomáčňujúcej sa na Slovensku nepomerne viac než napríklad v Čechach.) Zakladanie samostatného výtvarného školstva, vedecko-zberateľských a iných ustanovizní na Slovensku v rokoch štyridsiatých, ale najmä nebývalý organizačný rozmar umelleckého života navodzuje v posledných dvadsiatich rokoch kvalitatívne novú situáciu. Nástupom nových, mladých generácií, odrastajúcich z výtvarných učilišť Bratislavu a navážajúcich predovšetkým na domáce kultúrne tradície vyhraluje sa ešte viac svojbytný charakter slovenského výtvarného umenia.

Nie je ono sice v Prahe úplne neznáme. Na celoštátnych reprezentačných výstavách minulého desaťročia v Jazdiarni pražského hradu i na priležitosťných samostatných výstavách objavovali sa i diela slovenských tvorcov. Tieto priležitosťné kontakty boli však príliš sporadické. Vytrhávali jednotlivých predstaviteľov z organického kontextu prostredia a nedávali obraz pohybu celku. (Nehovoriac už o tom, že výber týchto priležitosťných reprezentantov slovenskej výtvarnej kultúry na celoštátnych a zahraničných výstavách mal neraz dosť subjektivistický ľubovolný charakter.) Už dlhšie sa teda pocítovala potreba všeobecnej, zásadnej konfrontácie slovenského umenia kritériami výtvarnej kultúry českej.

Prítomná výstava plní túto úlohu zčasti. Každá, i rozsahom sebaväčšia výstava predstavuje totiž vždy len istý výber z prakticky nekonečne rozľahlého materiálu. Usporia-

(1913), sochár R. Uher (1913), najmä však jeden z najväčnejších a najcieľavedomejších predstaviteľov výtvarného života Slovenska grafik Vincent Hložník (1919). Pomerne ešte mladý laureát mnohých domáčich i zahraničných cien a štátnych pôct osvedčuje sa v posledných rokoch tiež ako významný pedagóg. Zásluhou mladých absolventov Hložníkovej školy (V. Bombová, V. Gergelová, J. Lebiš, A. Eckert, A. Brunovský a ī.) nadobudla slovenská grafická a ilustračná tvorba nesporne vysokú úroveň stylizačného i technicko-výrazového majstrovstva. Z rozpačitého ináč celku tvorby mladšej vrstvy strednej generácie vymyká sa osobitý racionalizmus maľby a kresby L. Gudernu (1921).

Napriek mnohým rozpakom a pochybnostiam, ktoré tu v uplynulých rokoch panovali, je dnes už nesporné, že vysoko osobitý a cenný prínos do súčasnej tvorby prináša mladá výtvarná generácia, vstupujúca do umeleckého života okolo roku 1955, i pozdejšie. Od januára 1957, kedy toto pokolenie manifestovalo po prvý raz verejne na historických už kolektívnych výstavách v Bratislave a v Brne svoje čerstvé estetické ideály: snahu poučiť sa svojsky na pokrokových vzoroch svetového umenia, uplynul už dlhší čas. Práve on overil životaschopnosť stále viac pozoruhodnejšej tvorby, predstavovannej v najvýznamnejších polohách najmä skupinou, prihlasujúcou sa k odkazu klasika slovenskej moderny M. Galandu (+1938). Spomeňme z nej aspoň Barčíka, Laluhu, Kompánku, Krivošu, Paštéku, Tótha i niektorých iných mladých tvorcov, z ktorých sme už zvlášť upozornili najmä na pozoruhodných grafikov. V smere nefiguratívneho umenia už niekoľko rokov experimentuje výstranný M. Čunderlík (1926) a po īom mladší R. Fila, A. Miertušová, P. Maňka, J. Jankovič a ī., zastúpení ojedinelými ukázkami i na výstave v Jazdiarni. Je to výstava — i z týchto dôvodov — pestrás, polemicá i podnecujúco-sporná. Na význame jej to nijako neuberá. Skôr naopak.

TOMÁŠ STRAUS

Je noc, mrazivá januárová noc. Od domu do Zubrzyce ide párik ľvkov. Sihľad do ovčiarne pri dedine. Nad nimi hniezdi žmurká miliardami slneč. V oblohe padajúce dediniek žiaria žiarovky, priateľské hviezdam, ako svojim rovesníkom. Do hned zaspíte. Ale než zaspíte snáď vás kľúč porozpráva vám rozprávku. Ak vás rozprávali všetky rozprávky a niektoré obľubenejšie už niekoľkokrát poprečítali zo „ŽIVOTA“ korešpondent, zvlášť pre vás z Holandska. Lebo tam sa nachádza sa tá rozprávková záhrada. V záhrade je čarovná studňa, ktorá vás rozprávky. Zdáliovo nelisi sa od studničiek. Jej staré okraje trčia nízko nad vodou, dobré diefa nakloní sa nad ňu vvnútajšok zažiarí svetlom a na hladinu sa ukazovať barevné scény, dneje znejúcich z dna najkrajších rozprávok.

Efteling bol vybudovaný s myšlienkou všetkých. Ale architekti všetci dili s myšlienkom o potrebach mladých, ponechávajúc rodičom vzduch, krásu prírody, ktorá bohatu ozdobí hektárovu plochu, vytvárajúc prírodu četnými zázrakmi. Tieto zázraky, to je kym detská záhrada rozprávok, ale nemáme sa o tom presvedčiť hned privýveľkou tabuľou, niekoľko gombičiek. V jednu z nich podľa toho v akej reči vysvetlenie, stlačime a tabuľa sa Zároveň svetielko vyznačuje cestu, kde dojst k rôznej objektom — divadlu, plnému vtákov, kúpalisku, kolotočom, mu divadlu, športovým ihriskám a iným objektom. Čiže pre každého niečo, čo videl som, ako deti, ktoré tunu už volahali rodičov priamo do rozprávky lebo tak som pomenoval toto zákuťisko, ktoré sa menuje Sprookjesbos čiže les. Toto pomenovanie je natoľko skutočnosťou landsku je veľmi malo lesov a to čo byť záhradou, pre nich je už lesom. A ďalej.

ROZPRÁVKOVEJ ZÁHRADE

Lapsz sme hladné a idú ezdnaťe nebo vodhalanských odpovedajúc brú noc detí, ektó z domávam už po pré, tie najte, aby vám eiu napísanú n v Efteling Práve v tej ozpráva rozktoré poznáremou. A keď vtedy čierny ine vody za taktu slov, rok,

kou o odpo-tuna zaria-n a najmlad-slnko a tiež tuto mnoho ž park s po-e predovšet- len to. Môž-chode. Pred Vyberieme si chceme po-čina vravef. orou je mož-kému jazeru, n, bábkové-nohým iným môže zaujať. Šakedy boli, vej záhrady, toré holan-drozprávkami. ſie, že v Ho-nám zdá sa ale nie to je

V diaľke vidíme múry skutočného stredovekého zámku. Opletená brečtanom leží postava spiaceho rytiera. Halapartňa je opretá o múr. Štit zakrýva koleno. Rytier je starý, bradatý, spi v prilbe a pancieri tepanom v rybacie šupiny. Naraz pri bráne zámku nejaký pohyb, strážníci, ktorí stoja vrade zdvíhajú trúby a znejú fanfáry. Rytier sa budí... Nedaleko palác vo východnom štýle, podopretý stĺporadím, ktorý z dvoch stran uzatvárajú vežičky minaretov. Z obloka, ktorý sa nezviedne otvára vchádza fakír. Fakír hra na flautu čudnú melódii. Samozrejme je to čarowná melódia... Lebo na jej zvuk vyrastajú zo zeme tulipány a kvitnú. V tom istom čase z jednej veže do druhej na zaklatom kobereci letí fakír, môžete sa o tom presvedčiť na našej fotografií.

Okrem toho máme tunu postavy z mnohých rozprávok, ktoré aj my poznáme. Všetko je urobené na vysokej umelcnej úrovni a v prirodzenej veľkosti. Vedľa uverejňujeme pernikovú chalupku do ktorej sladkosťami boli zvábení Janko a Mariška. Je tiež prirodzenej veľkosti spiaci princezná obklodená bdejúcimi trpaslíkmi, v posteli dobrej babičky vlk, ktorý ju zožral a milujúca vnučka, ktorá klope na dvere. Je nemožné vymenovať všetkých „zázrakov“ tohto detského raja v Efteling. Lebo predsa hoci len také tancujúce topánkočky na zrkadlovej podlahe, to je curiosum na ktoré dlho môžete pozerať a obdivovať. Rovnúčko do taktu melodie dve topánkočky tancujú ako živé. Školské deti,

1

ktoré práve obliehajú tento parket, dlho nemohli odtrhnúť očí od ďalšej v poradí expozície a takých ako som už povedal, je veľa.

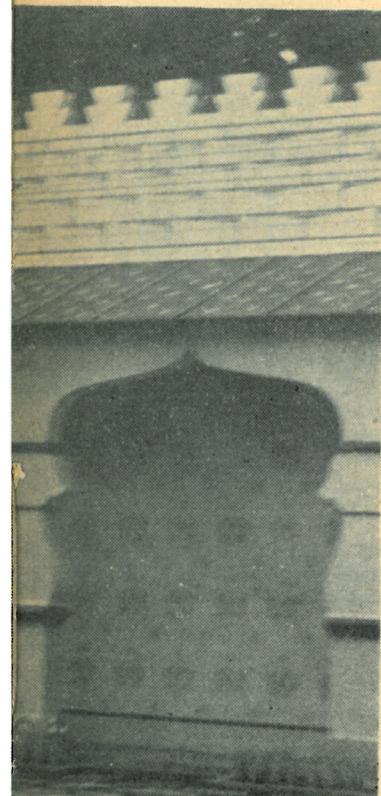
Len niekoľko rokov na svojom zelenom území hostuje Efteling mládež a starších, návštěvníkov z Holandska a z cudziny. Ale už dá sa s istotou povedať, že toto podujatie sa Holanďanom výborne vydarilo. Ústredná poloha parku medzi Rotterdamom, Bredou a Utrechom uľahčuje dojazd ak zoberieme do úvahy výborne organizovanú dopravu v tejto krajinе. Každodenne prichádzajú sem celé rodiny a skupiny ľudí, mnohi tunu trávia svoju dovolenkou. Park je otvorený od polovice apríla do prvej nedele októbra. Vstupné je nízke, detí do štyroch rokov neplatia nič. Počas pobytu môžete využívať služby výbornej reštaurácie a bufetu ako aj vlastné privezené so sebou potraviny. Jedným slovom všetko je tunu zariadené s príhliadnutím k potrebám návštěvníkov a rekreatív Eftelingu. Ako vidíme je to už nielen experiment, ale turistická investícia vysokej akostí, ktorá rieši problém sociálnej turistiky v masovom merítku.

MARIAN KAŠKIEWICZ

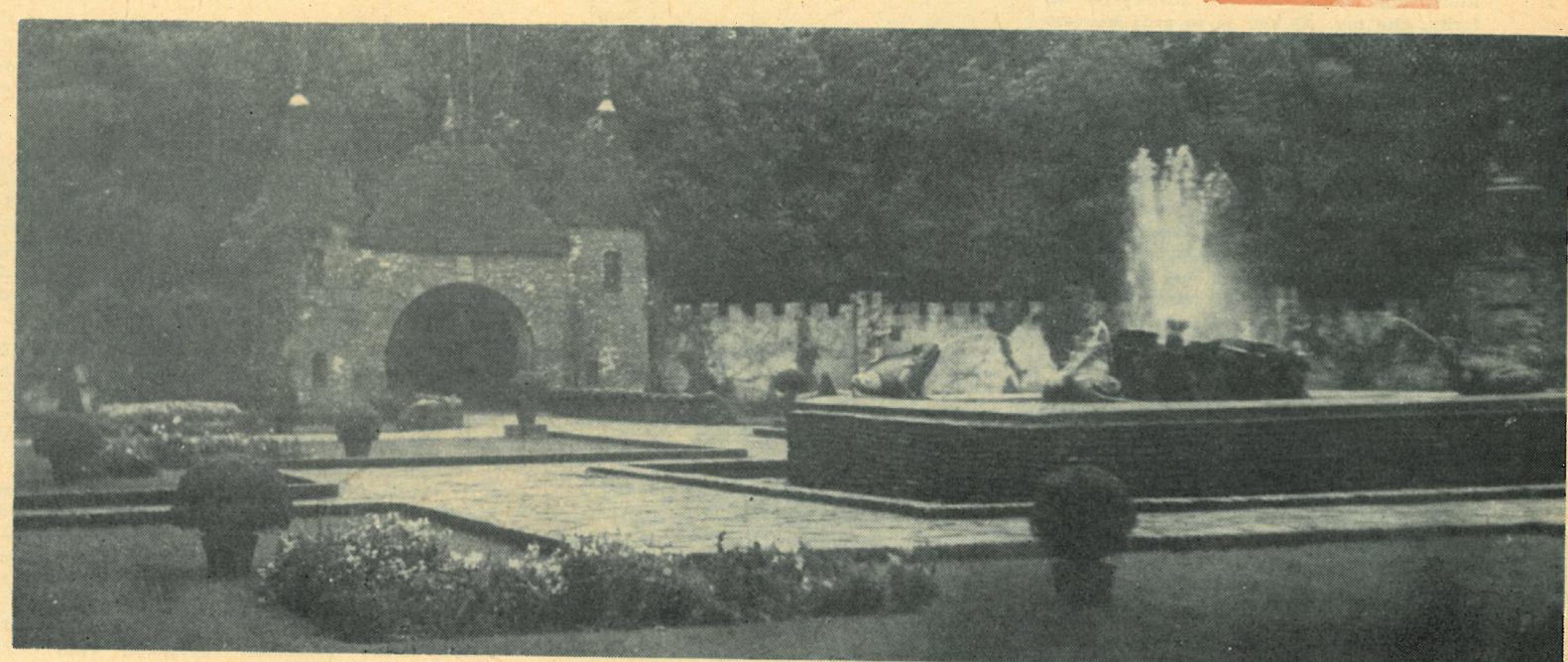
1. Perniková chalúpka do ktorej Baba Jaga zvábila Janka a Marišku.

2. A predsa lietajúce koberec jestvujú, v rozprávkach a v skutočnosti, ako vidíte na fotografii.

3. Fragment stredovekého zámku v prirodzenej veľkosti.

2

3

MĚSTO

Jedno z nejkrásnějších polských měst — Toruń, rozkládá se na břehu Visly. Stará, kouzelná Toruń, město Koperníka, významných historických památek, dnes město universitní, byla založena v roce 1233. Vyrostla z osady ze XII. století. Od století město proslulo slavnými perníkami: „katrínkami“, perníkovými figurkami, perníkovými náhrdelníky a celými výjevy z perníku, které jdou do celého Polska a také do ciziny.

Toruń okouzluje krásou obranných hradeb, které se táhnou po délce Visly, s typickými městskými bránami, zajímavou architekturou

PERNÍKŮ

kostelů v originálním nadvislanském gotiku, zdobností pečlivě udržovaných městských domů z XV. — XVIII. století, paměti hodnými gotickými špýchari s udivujícím množstvím malých okýnek, úzkými, čistými uličkami, které se točí okolo náměstí. Imponuje početnými památkami po Mikuláši Koperníkovi.

Jednou z nejhodnotnějších historických památek svého druhu v Evropě a současně nejstarší v Polsku je Radnice. Stojí na náměstí a pochází z prvej poloviny XIII. století. Nejstarší části radniční budovy je 40 metrová věž, která byla postavena roku 1250. Před ní očima se rozkládá nádherný pohled na město a jeho okolí se stříbrnou stuhou Visly, spojující toruňský přístav s jižním územím a s mořským pobřežím. Přímo u paty věže stojí pomník Koperníka. V radniční budově se zachovala celá řada nádherných sálů s lomenými oblouky, silnými cihlovými zdmi, s celou řadou podpěrných pilířů, s původními gotickými klenbami.

Určitě jste všichni slyšeli o zvláštní siluetě šikmé věže v Pise v Itálii, která od roku 1350 budí všeobecný zájem. Avšak kdo ví o tom, že takovou zvláštnost má také Toruń?

Šikmá toruňská věž, vysoká 15 metrů, s odchýlením 1,40 m, je však jednou z nejsenzačnějších zajímavostí tohoto města, které stojí za to, aby ho je uviděli. Toruňská věž byla postavena jako součást městského opevnění v první polovině XIV. stol. Podobá se tedy věži v Pise jak nakloněním, tak také stářím.

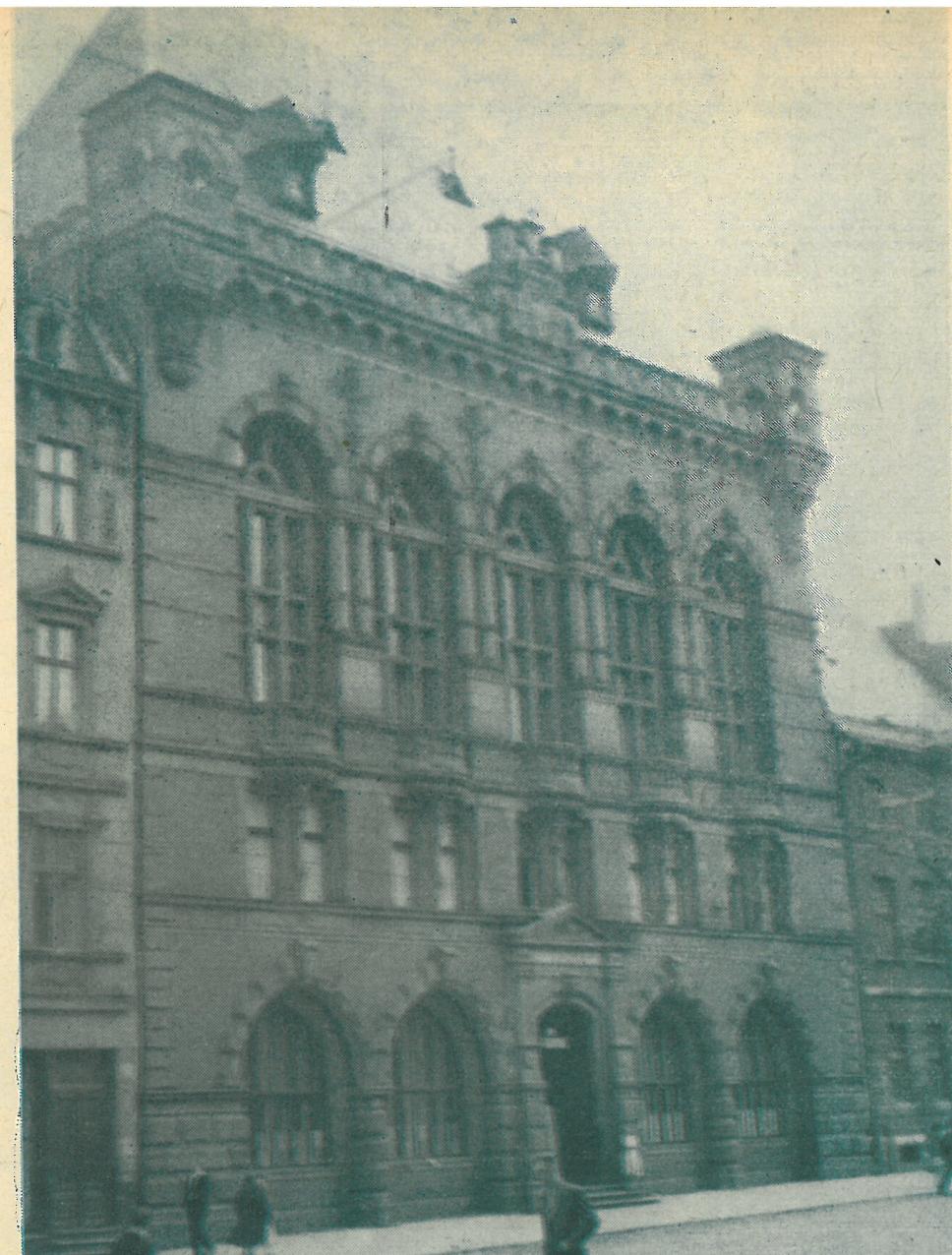
Kromě starého města můžeme uvidět také 120 tisícovou Toruń novou, s hezkou vilovou čtvrtí, která se začíná od Bydgoského předměstí novostavbami obytných moderních bloků. Skutečností je ještě novější Toruń, před níž dávná minulost — staré křížácké zámky, rytířské brnění, křížácké výpravy a rytířské turnaje — musily ustoupit. Je to Toruń průmyslová. Chemie, metalurgie a přesné strojírenství, elektronické aparatury, moderní továrna na umělá vlákna.

Ked' sa pozérame na prekrásne farby v prírode — povedme na zapadajúce slnko — môže nám prísť na um otázka, či človek, ktorý stojí vedľa nás, vidí naozaj tie isté farby, ako my. Aj keď je to azda neuveriteľné, že skoro isté, že sa v okruhu vašich známych vyskytuje aspoň jeden, čo nevidí farby normálne.

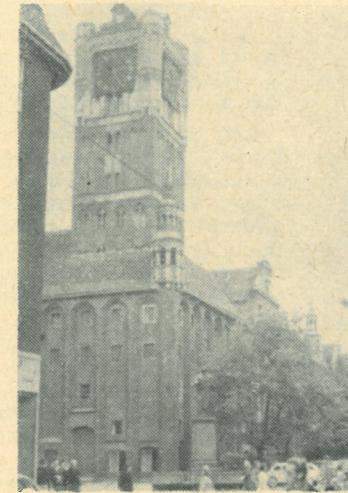
Jestvuje takmer plynulý prechod od ľudu celkom farboslepých až po ľudu s normálnym vnímaním farieb. Ľudí celkom farboslepých, t.j. ľudu, ktorí vidia len čierne-biele, je veľmi málo, a všetci vedia o nedostatku svojho zraku. Ľudí čiastočne farboslepých je oveľa viac, no obyčajne si nedostatočne vnímanie farieb ani neuvedomujú. V niektorých prípadoch však predsa len postihnutý zbadá sám svoj nedostatok, a to vtedy, keď jedným okom vidí normálne a na druhé oko je čiastočne farboslepý. Sú to zriedkavé prípady. Takto ľudia sú ozajstným pokladom pre experimentátora, lebo priamo vedia opísať rozdiely farieb, ktoré vnímajú jedným a druhým okom.

Porucha vo vnímaní červenej a zelenej farby spôsobuje zmenu vo vnímaní skoro všetkých farieb. Rozdiely medzi normálnym a porušeným vnímaním farieb ukáže tabuľka, aj keď slovne nemôžeme označiť farby celkom presne.

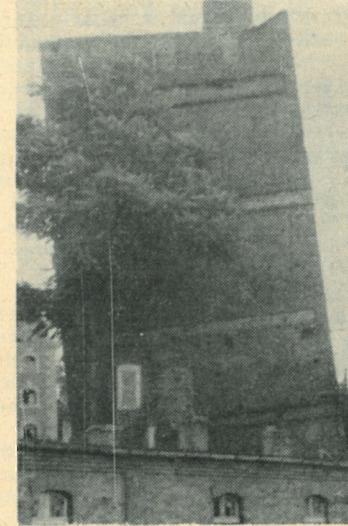
Z tabuľky vidíme, že človek postihnutý nedostatočným vnímaním farby červenej alebo zelenej, nevidí jednak podstatnejši

Máme v Polsku dva „Dvory Artusa“. Nejznámější a nejhodnotnější je Dvůr Artusa v Gdańsku, o němž už jsme psali. Avšak Dvůr Artusa se nazývá také kdysi hezký městanský dům, nyní velká budova, v níž je Collegium Maximum University Mikuláše Koperníka.

Radnice na toruňském náměstí. Nejstarší polská stavba a jedna z nejhodnotnějších paměti hodností v Evropě.

Šikmá věž — populární zajímavost Toruň.

A KO VIDÍME FARBY?

farby vnímané	Normálne oko	Oko farboslepé na farbu	
		červenú	zelenú
červená	špinavosivá	žltocervená	
oranžová	žltá	žltá	
žltá	svetložltá	žltá	
žitozelená	sivožltá a biela	žltá	
zelená	sivá	sivožltá až biela	
modrá	svetlomodrá	svetlomodrá	
fialová	modrá	modrá	

rozdíel medzi zelenou a červenou, jednak dostatočne nekontrastujú jeho vnemys pre zelenú a modrú.

Keby sme sa takého človeka spýtali, ako vlastne vidí oblohu, krv, citrón alebo trávu, povedal by nám, že oblohu vidí modru, krv červenú, citrón žltý a trávu zelenú. Od malíčka sa totiž navykol tieto farby tak nazývajú, aj keď má celkom iné farebné výmeny ako človek s normálnym zrakom.

Schopnosť rozlišovať farby možno merať. Pomerne jednoduchý spôsob, ktorým môžeme merať citlosivosť oka na červenú a zelenú farbu, je založený na tom, že zmes červeného a zeleného svetla vidíme žltou. Prístroj dovoľuje nastaviť rôzne pomery intenzity červenej a zeleného svetla. Človek s normálnym zrakom vždy presne na-

stavi určitý pomer intenzity červeného a zeleného svetla, ktorý vidí žltou.

Štúdium rôznych druhov farbosleposti nás uviedlo na stopu spôsobu, ako sa farebné vnemy prenášajú z oka do mozgu. Na štúdium používame nielen ľudu s trvalou poruchou farebného vnímania, ale aj normálnych ľudí, u ktorých vyvolávame stav podobný farbosleposti. Ak oslníme oko farebným svetlom, stane sa prechodne farboslepé. Malú bielu plôšku na dostatočne veľkom a intenzívne osvetlenom farebnom pozadí nevidíme bielo, ale vo farbe doplnkovej k pozadiu. Keď bude bude pozadie červené, budeme vidieť plôšku zelenou.

Rozbor rôznych druhov farbosleposti trvalej alebo prechodne vyvolanej nám ukazuje, že sa po jedinej nervovej dráhe

prenášajú z oka do mozgu vždy dva párové farebné vnemy. V oku je asi 120 miliónov buniek, citlivých na svetlo, avšak z nich vychádza len jeden milión nervových dráh. Preto sú farebné zmeny transportované do mozgu v zjednodušenej forme. Určité nervové dráhy prenášajú vnem červená-zelená, iné vnem modrá-žltá a iné vnem biela-čierna.

Keďže sú obidva tieto parové vne my prenášané po jedinej nervovej dráhe, nemôže táto dráha prenášať oba vne my súčasne. Jestvovanie vnem červeného vylučuje súčasny vnem zelený. Poznáme rôzne farby žitozelené, modrozelené a pod., ale nejestvujú farby zelenočervené ani žltomo drá.

Prenos farieb po pároch spôsobuje, že po rucha vne mu sa vyskytne vždy súčasne u oboch farieb tohto páru. Pre tú istú príčinu vymenáme párové farby ako doplnkové, aj keď preto nejestvuje fyzikálny dôvod.

Ako sme už hovorili, býva najčastejšie porušenie vnímanie červenej a zelenej farby. Ľudia s takoto poruchou vidia sivo určitý odtieň zelenej farby. Keď sa pozérame na dôlu, vidia vedľa modrej farby (smerom k žltej) sivý pruh.

Až nabudúce uvidíte dôlu, dobre sa naň pozrite. Nie ste aj vy farboslepi?

Inž. J. SUCHÝ

Krkonoše — popri mnohých neobyčajne cenných prírodnopisných hodnotach a kúzelných turistických oblastiach, o ktorých sme už písali — medzi svojimi rozľahlými dolinami a strmými úbočiami frebnej horskej krajinky, zachovali početné stopy praslovanského osadníctva.

Po prestávke, od človeka „ctiteľa medvedov“, uplynuli desaťtisíce rokov. Dolinu rieky Bóbr, ľavý prítok Odry, už 4000 rokov pred našim letopočtom, ovládli slovanské kmene Bobrzanov, ktoré pred tisíc rokmi spolu s inými tvorili poľský štát, ktorému vládol Mieszko I.

Bobrzanovia — potomkovia praiužičan a lužičan — spoločne so susednými kmeňmi, v priebehu tisícich rokov podliehajúc evolúciam jazykovým a kultúrnym, od neolitu cez bronz k ranému železu, stále viac sa zaoberali chovom a obrábaním pôdy. Pastieri tohto kmeňa sú tvorcami

dílam vo Vroclaví, ktoré roku 1.000 založil Boleslav Chrobry. Odtedy voda „Svätého prameňa“ vyviera spod oltára, spájajúca pohanské legendy s hlásanou cirkviou.

Len pred niekoľkým rokom poľskí vedci zistili, že voda z prameňa je silne rádioaktívna. Je však tajomstvo, akým spôsobom vtedajší človek dozvedel sa o tom a dať počiatok ľudovým povierám, ktoré edoby neolitu cez stredovek pretrvali až do čias novoveku.

Stát Mieszka I., na začiatku tohto tisícročia je pre podkrkonošské zeme obdobím rozvoja osadníctva. V podhoríských pralesoch, pozdĺž vinúčich sa potokov a riek, vznikajú prvé cesty spájajúce Krkonoše s inými oblastami Poľska, so sídlom vládu. Stále početnejšie sú rané slovanské obranné hradisko. Vzniká stále viac osád, ktoré časom obdržali mestské práva. Vzniká remeslo, rozvíjajú sa prvé odvetvia priemyslu, ktorých tradície

ke zadržal vojska Jána Luxemburského, ktorý šiel s pomocou Križiakom. Niekoľko rokov rozhodne stal pri Kazimierzovi Wielkom, o ktorom staré ľudové príslušie hovorí že „dostal Poľsko drevné a zanechal murované.“

Zial nastačil Bolko II., realizovať svoje plány pripojenia svojho kniežatstva k ostatnému Poľsku, ktoré po jeho smrti prešlo pod nadvládu Luxemburgovcov. Odtedy prastaré poľské územie zial nemecký živel. Naštalo vrcholné obdobie príchodu cudzích kolonistov, ktorí stále viac ovládajú jestvujúce hospodárske strediska, stále viac vytlačajú poľské obyvateľstvo a preberajú hodnoty vytvorené prácou ich rúk. Na mieste stáročinných pralesov vyrastajú mestá a dediny zakladané prichadzajúcimi kolonistami.

Ustavičné boje, prenasledovania a najmä tridsaťročná vojna a následkom tejto tragickej epidémie, sejú ďalšie obrovské spustošenie medzi miestnym obyvateľstvom. 48

veja farmaceutického priemyslu. Dnešné Jeleniogórské farmaceutické závody sú jedné z najväčších tohto druhu v Poľsku.

Návrat Dolného Slezska k Poľsku po druhej svetovej vojne, otvoril perspektívny rozvoja týchto terénov nie len vo farmaceutickom priemysle. Prírodné bohatstvo a prekrásna krajinka rozhodli o vzniku v Krkonošiach najväčšej v Poľsku kúpeľno-rekreačnej oblasti ako aj stále viac rozbudovaného, dôležitého pre národné hospodárstvo, priemyselného strediska.

Je nemožné v jednom článku vymerať všetky odvetvia priemyslu, ktoré našli svoje sídlo na úbočiach Krkonoši. Je však hodno spomenúť niekoľko kombinácií a výrobných závodov, ktoré majú dôležitý význam pre naše hospodárstvo.

Do popredia sa vybijajú závody v Ciepliach dodávajúce vyrábané tunu stroje a zariadenia pre niekoľké krajiny Európy, Indie, Kóreiu a niektoré africké štáty. V Jelenej Góre vyrábajú sa zvláštne elektrické motory pre hlbinné pumpy, jedina tohto druhu výrobňa v Poľsku. V chemickom priemysle vyznačujú sa Jeleniogórské závody pre výrobu celulózy a umelých vlákien, vyrabujúce od roku 1949; syntetické vlákno, viskozovú celulózu spracovávanú na strihané vlákno v množstve asi 60% súčasnej celoštátnnej výroby ako aj elanu a poliestronové vlákna.

Jedným z najstarších priemyslov sú: známe na celom svete jeleniogórské hute skla kryštalového, technickeho a optického. Eviduje tradície domáceho pradiarstva a tkáčstva rozvinutí sa teraz na veľké závody ľanového priemyslu, ktorého výrobky prichádzajú do našich domov a idú na export. Papierenský priemysel má tradície siahajúce kniežatstva świdnicko-jaworského. Súčasne tunajšie továre dodávajú papier a lepenku v množstve asi 10% celoštátnnej papierenskej výroby.

Majú tunu tiež svoje sídlo také závody ako: továreň na spracovanie stroje, porcelány, letecko-športového náradia, kameňolomy žuly i slávna továreň Smyrnenských kobercov, populárne pomenovaných peržskými, v Kowaroch. Jej ročná výroba, viac ako 400 tis. m², poväčšine putuje do: Švédsku, NSR, Belgicka a Anglicka. Rozvoj umelých hmot neopomalen ani koberce. Súčasne Kowary vyrábajú ich tiež v stále väčšom množstve zo syntetických vlákien pre tuzemských odberateľov a na export.

Nestretávaný tunu doposiaľ rozvoj stredisk hospodárskych, sociálnych a kultúrnych, odbudovávanie starých mest a pamätností, rozvoj turistiky a rekreácií stredísk — mení od základov podkrkonošské mesta a dediny. Rytmus súčasného života rýchlym tempom odstraňuje stáročnú zaošťalosť pruskej nadvlády.

ADAM ADAMEC

V KRAJINE LEGEND (2)

prvých osad zakladaných na rozsiahlych, početných hoľach severných úbočí Krkonoše, na ktorých pási dobytok a ovce. Po dnes po nich pretrvalo slovanské pomenovanie mnohých hôr, riek a dedín.

Vtedajší človek bývajúci pod horami, nad brehami bystrých riek, obklopený divokou prírodou, s obavami hľadal na mraky, ktoré zaháľovali štíty hôr. Nechápal premeny v prírode a bol bezbráneční voči životom. Tam majú svoj pôvod rôzne povery a náboženské kulty. A nakoľko prabývatelia boli Slovania i pôvod týchto pover a legend bol slovanský.

Mohutný „Duch hôr“, ústredená postava všetkých legend. Stejesne meniac sa a násilnej krkonošskej prírody... Pan hôr a počasia, zvierat a ľudí... Konečne vraj vládca nedozierňich pokladov, trestajúci opovážlivcov, ktorí sa pokúsili ich hľadať a pomstiteľ ukriždených jednoduchých ľudí — je neodlučiteľnou postavou krkonošskej legendy, ktorá v priebehu dejín sprevádzala tunajších osadníkov.

Jednou z početných zaujímavosti podkrkonošského osadníctva, a súčasne archeologickej potvrdeným svedectvom nepretržite bol navštevovaný tunajším obyvateľstvom. Dokonca aj dnes turista, ktorý podľahol kúzlu prameňa pomenovaného dnes „prameň lásky“, a pradávnej ľudovej tradícii, rád k nemu prichádza.

V neskoršom období — ako nám hovoria historické záznamy, cirkev usilovala najskôr zničiť pohanský kult obklopujúci „Svätý prameň“, a keď sa to nepodarilo, zapriaľa ho k svojim službám. Roku 1203 nad prameňom bola vybudovaná kaplnka, podliehajúca sliezskemu biskupstvu so sí-

pretrvaly podnes. Behom ďalších storočí vznikajú nové osady mestského typu.

V období vlády Boleslava Krzywoustého na obranu pohraničia pred častými vpádmi Nemcov, pozdĺž celého pásma Krkonoše a susedných hôr, sú zakladané početné obranné pevnosti. Poväčšine sú budované na mieste bývalých kmeňových hradíšť. Zároveň bdejú nad bezpečnosťou obchodných ciest vedúcich do Čiech. Niektoré z nich pretrvali podnes.

Týmto spôsobom, v ústrednom bode zlenej škvŕny najväčšej v Sudetoch — Západnej Kotline obklopenej úbočiami: Krkonoš, Rudaw Janowských, Kaczowských a Izerských, v súčtu Bobra a jeho prítoku Kamiennej, vzniklo v rokoch 1108–1111 obranné hradisko. V ohni častých bojov mení sa neskôr v politické a hospodárske stredisko — dnes hlavné hospodárske centrum tejto časti Sudetov — Jeleniu Góru.

Delnicové rozbitie Poľska oddeluje dolinu Bobrzanov od ostatných poľských zemí. Je zapojená do kniežatstva Świdnicko-Jaworského, ktorému nadvládu piaštovské kniežatá: Bolesław Łysy Rogatka (1242–1268) a jeho synovia: Bernard Lwówecki (1268–1286) a Bolko I. (1268–1301). Týmto kmeňové územie Bobrzanov bolo rozbité na dve kastelánstva. Tento fakt vymenováva aj bullu pápeža Hadriana z roku 1155, spominajúca kastelánstva: Grodziecké a Wleńské.

Vládcovia tejto oblasti Poľska najdlhšie zo sliezskych kniežat zachovali plnú nezávislosť od svojich nemeckých susedov a verne stali pri poľskej korune. Počas ich 100 ročnej nadvlády; staré hradisko sú rozbudované na silné pevnosti a vyrastajú nové obranne zámky.

Posledné z tejto dynastie knieža Bolko II., po praslici vnuk Władysława Łokietka, celý život bránil sliezské hranice pred nepriateľmi. V období uspejšej vojny Łokietka pod Fłowcami, roku 1331, so zbraňou v ru-

dediny sú úplne vyčudnené, mesta sú spustošené. Toto uňahuje rozvoj nemeckej expansie a započína obdobie nemeckej nadvlády, ktorá behom mnohých storočí vytlačila poľskú reč zo zámkov, mest a neskôr aj dedín.

18. storočie prináša obdobie najväčšej germanizácie, po pripojení Slezska k Prusku. Popri národnému útlaku, obyvatelia trpeli tiež strašným triedným utlačovaním. Toto vypvoláva v nasledujúcom storočí početné štrajky a vzbúry robotníkov využívaných okupantom a jeho továrníkmi.

Po južnej strane Krkonoši situácia nebola lepšia. České kmene, bývajúce tam od najdavnejších čias, po prevzatí vlády Luxemburgovcami a Habsburgovcami, boli tiež silne germanizované. Náboženské boje urýchli túto, nakoľko prenasledovaní českí husiti zachraňovali svoj život útekom za hranice a na ich miesto prichádzali nemeckí kolonisti.

Časť prenasledovaných českých husitov prechádza na severnú stranu Krkonošov načadza tunu ochrany a pohostinstva biedného dedinského sliezského obyvateľstva. Medzi prichodzími — ako hľasa povest — načadzali sa tiež zelinári, populárne pomenovaní „laboranti“. Naučili miestnych pastierov a drevorubačov vyrábať rôzne lieky z liečivých rastlín.

Pre rozvoj zelinárstva bolo priznivé: veľké bohatstvo cenných rastlín na horských hoľach ako aj slabé spojenie obyvateľstva s ostatným svetom. Okolie Karpača stáva sa na dlhé roky sídlom ľudovej liečby zelinami, ktorá položila základ roz-

V uchvacujúcom zákutí Krkonoši, v Bierutowicach vo výške necelých 900 m n.m., stojí malý drevený kostolíček, všeobecne známy pod menom Wang. Je veľmi zriedkavou pamätihičnosťou nordickej architektúry v spojenom štýle: severo-vikingovskom a juho-románskom. Jeho pomenovanie vývodí sa od jazera Wang nachádzajúceho sa viac-menej uprostred južnej časti Nôrska, kde bol vybudovaný a stál asi 700 rokov, než bol prevezený do Slezska.

Nádherné s bohatou rezbarskou výzdobou: dveraje, portále a kapitele stĺpov predstavujú skutočne bezcennú hodnotu. Vyrezané v nôrskej borovici alegorické scény sú výborne zachovalé. Napriek mnohým storočiam ani najmenej nebachať zas. Na chóruse kostolíka nachádzajú sa orgány z 19. storočia s barevnou prekrásnym tónom.

Zaujímavé sú dejiny kostolíka. Vybudovaný v začiatkoch kresťanstva v dalekej Skandinávii ako katolícky kostol, od 16. storočia spolu s celým Nôrskom stáva sa evanjelickým. Okolo roku 1840 jeho farnici dospejeli k uzáveru, že pre ich potreby je primály. A nakoľko na vybudované nového nemali penaze, pričom si uvedomovali hodnotu pamätihičnosti starých rezieb, rozhodli sa kostolík Wang predať.

Jeho prvým kupcom — za 80 toliarov v zlate — je stále bývajúci v Draždanoch nôrský profesor Dahl, velký milovník umenia svojej krajiny. Náhodou o tejto transakcii dozvedel sa pruský kráľ Fridrich V. Wilhelm IV. Dáva rozkaz odkúpenia tohto od Dahla a prevezenia do Kráľovského múzea v Berlíne, kam bol dopravený roku 1481.

Medzitým však zmenili mesto jeho určenia a Wang v júli 1842 koná svojú poslednú cestu. Po dvoch rokoch prác, 28. júla 1844 Wang za príomnosti vládnucého panovníka, bol opäť otvorený, ale už medzi horami Krkonoši.

W

A

N

G

HOVORÍTE: ZA HODINU ČI O HODINU?

V tytule uvedené spojenia sa od seba líšia tým, že v jednom je použitá predložka za, v druhom predložka o. Na prvý pohľad by sa mohlo zdáť, že obe tieto spojenia vyjadrujú to isté. Ak sa však bližšie nad nimi zamyslime, zistíme medzi nimi značný významový rozdiel. Pohovorme si o tom!

V slovenčine sa spojením predložky za so 4. pádom istých podstatných mien vyjadruje časový úsek, počas ktorého nejaká činnosť alebo nejaký dej trvá. Napríklad vo vete **Urobím to za týždeň** spojenie za týždeň znamená „počas trvania jedného týždňa“. Vo vete **Za dva mesiace sa môže všeličo prihodiť** spojenie za dva mesiace vyjadruje „v časovom rozpätí dvoch mesiacov“. Podobne vo vete **Za desať minút som napísal dva listy** sa hovorí o tom, že listy som napísal „v priebehu desiatich minút“.

Naproto tomu predložka o sa používa na označenie času, po ktorom nastane istá skutočnosť. Napríklad vo vete **O desať dní sa ukáž sa hovorí** o tom, že niekto sa má ukázať „po uplynutí desiatich dní“. Podľa toho máme teda hovorí **O desať minút bude päť hodín** (nie „za desať minút“), pretože päť hodín bude „po uplynutí desiatich minút“. Taktisto je správne len spojenie **Vrátim sa o chvíľu** (= po uplynutí chvíle) a podobne **Priď o hodinu** (= po uplynutí jednej hodiny) atď.

I ked sa v bežnom hovorovom jazyku často uvedené predložky zamieňajú (obyčajne v prospech predložky za), treba sa snažiť uvedené vymedzenie rešpektovať. Prispeje to značne k spresneniu nášho jazykového prejavu, čím sa vyhneme aj prípadným nedorozumeniam. Pri nerešpektovaní uvedených rozdielov mohlo by napríklad vo vete **Urobím to za hodinu** dojst k nedorozumeniu: Ten, kto nerobí rozdiel medzi spomínanými predložkami, by tomu nesprávne rozumel, že to urobím „po uplynutí jednej hodiny“. Hovoriaci však mohol mať na pamäti, že to urobí „počas jednej hodiny“. A to je rozdiel! Preto správne hovorime: **Urobím to za hodinu**, ak chcem povedať, že mi to potrvá hodinu. Ale: **Urobím to o hodinu**, ak sa chcem do toho dať až po uplynutí jednej hodiny.

Dr. Ferdinand Buffa

Co czytać?

A. Kępkowa — UPRAWA WARZYW W GOSPODARSTWIE, PWRiL, cena 26 zł.

Zawiera najbardziej praktyczne sposoby polowej (towarowej) uprawy warzyw w gospodarstwie chłopskim. Omawia uprawę 26 gatunków roślin warzywnych oraz ich normy jakościowe, obowiązujące przy dostawie do miejsca skupu i w obrocie towarowym.

F. Abgarowicz i inni — JAK UZYKAC DOBRE KISZONKI, PWRiL, cena 10 zł.

Popularna książka dla rolników, w której opisano zasadę kiszenia zielonek i okopowych oraz budowę zbiorników do kiszenia pasz. Książka omawia także sposoby skarmiania kiszonek z uwzględnieniem wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich oraz korzyści, jakie daje żywienie zwierząt dobrze przyzrądzoną kiszonką.

F. Horszczaruk i W. Mich — MIESZANKI TREŚCIWE W ZYWIENIU ZWIERZĄT, PWRiL, cena 6 zł.

Podano tu charakterystykę wszystkich ważniejszych pasz treściwych i mineralnych. Podkreślono rolę witamin i antybiotyków w żywieniu zwierząt. Uwzględniono przede wszystkim znaczenie przemysłowych mieszanek treściwych w żywieniu zwierząt.

BÁJNE SIRÉNY A SKUTOČNOSŤ

Podľa gréckej mitológie sú sirény kráľovské dcéry a bývajú na ostrove — ako píše Homér — ležiacom medzi ostrovom Kirkiným a Skyllskou jaskyniou. Napoly ženy, napoly vtáci alebo ryby lákajú vábivým spevom akolo sa plaviacich ľudí na plytčinu a tam ich zahubia.

Aj sám Krištof Kolumbus videl sirény v blízkosti ostrovov Hispaniola. Do lodného denníka si zapísal: „Nie sú také pekné, ako ich všeobecne vyzkresľujú.“ Podľa Ambroisa Paré, chirurga zo XVI. storočia, obývajú najmä pobrežné vody Indie a Brazílie. R. 1560 páter-jezuita Henrique videl vo vzdialenosťi 200 mil od ostrova Goa sedem tritonov a deväť sirén vyhrievat sa na slnečnom brehu. Sírla sa dokonca povesť, že jedna siréna si obliekla závoj a utiahla sa do kláštora za mníšku. Námorníci, čo nevideli sirénu, aspoň počuli jej hlas v tichej noci. No na konci storočia Ganeauov slovník piše: „Na Maluckých ostrovoch žije ryba so ženskou tvárou a hrudou, ktorá sa miluje s druhom ako so ženou.“

Legenda sa teda už trhá! Ale ešte je ďaleký čas, aby mali tritonov a sirény za dugongy a lamantiny. V tomto období pokladali každého morského živočicha za rybu, teda za nemého tvora so žiabrami. Naproti tomu lamantiny pridájajú svoje mladé a dugongy privolávajú svojich druhov smutnými výkrikmi. Nemôžu teda to byť ryby, lež sirény.

Táto viera sa udržiava až do začiatku XX. storočia najmä medzi povarčívymi námorníkmi, ktorým čínski kupci z južných morí predávali za fantastické sumy „sirény“ vylovené vraj na Borneu. S nezvyčajnou zručnosťou vypcháte a pozliepané „sirény“ pozostávali zväčša z hornej časti tela opice a z chvosta väčšej ryby. Japonci utvorili opravdivý „sirénový“ priemysel. V prístavnej časti Londýna ukazovali v XIX. storočí za drahé vstupné vypcháte sirény, pochodiace z cblasti na východ od Suezu. R. 1830 vyplatili milióny za sirénu vyštantenú v londýnskej Egypťskej sieni. V Ja-

ponsku a v Adene vyrábajú sirény ešte aj dnes.

V skutočnosti sú sirény morské cicavce, ktoré sa živia morskými travami, riasami a inými vodnými rastlinami. Jeden ich druh, dugong žije výlučne v mori, zatiaľ čo druhý, lamantín, zavíta aj do ústia riek, ba zajde aj do riek samých. Hoci sa zovnajškom podobajú velrybám, pochádzajú od pravekých kopytníkov, ich dávny, so slonom spoločný predok je Eoethérium, zjijúce v tretihorách.

Sirény sú fažké, vretenovité zvieratá: výnimočne dosahujú aj 5 m dlžky a 800 — 1000 kg váhy. priemerne sú členné 4 m, vážia 300 kg. Dugong žije v Indickom a Tichom oceáne. Možno ho nájsť všade od Červeného mora po severú Austráliu, od Madagaskaru po Filipíny. Lamantín je obyvateľ Atlantického oceánu, rovnako ho možno nájsť pri africkom pobreží ako pri brehoch tropickej Ameriky.

Sirény a ich príbuzné druhy nemajú zadné končatiny, telo sa končí chvostom. Plutvy majú tvar vesla, prsty zakrýva jednotná pokožka, nechty majú zakrpatené. Kostra ani čoby ešte nebola celkom vyvinutá. Neustále sa mení, takže sa biológovia dlho domnievali, že natrafili na novšie druhy. Kožu majú 2-3 cm hrubú, hnedastú, pokrytú riedkymi chlpami. Na kožu im často prilipne veľa mušľovitých náносov. Nijako im nepristane označenie „sirény s albatrosovým telom“.

Ich nervová sústava je nedokonalá. Mozog mohutného zvieratá je dlhý 7 cm a ešte k tomu hranatý. Sirény majú revýrazné oči a sú také krátkozraké, že nieviďia ani predmet púštaný pred nosom. Dugongy vypúšťajú „sirénske slzy“ podobné bielu. „Slzy“ dávali kedy Malajci do talizmanov alebo ich predávali za drahé peniaze starnúcim mužom ako čarodejný nápoj lásky. Sluch však majú dugongy veľmi ostrý. Vytiahnutý z vody lamantín žije najviac až 24 hodín. Dugong 48. Zahája ich vlastná váha. Hruďník plný sádla stláča im pluca a srdce. Sirény sa basú v plytkých vodách a plútavami: ako nejakou rukou, si podávajú potravu do úst.

Majú hrubé ústa — akoby zajačí vráštitý prysak lamantina a lopatovitá horná a vtiahnutá dolná pera dugonga sú zvlášť odpudzujúce. V kútikoch úst im rastú ostré chlpy, bezvládna brada im padá do záhybov kože. Keď im po vypadávajú mliečne zuby, nové už nerastú takže ich otvorená tlama pri pomína spotvorený úškľabok. Zubu nahradza rohovita doštička hrúbky 1 cm, preplňená výstupkami a hrboľmi. Toto doštičkou dugong lalko rozhryzie a zomelie aj nahrubšie rastliny. Len dugong-samec sa pýší dvoma 20-25 cm dlhými klami. Sirény sa stravujú v noci, keď sa vypasú s chvatom a netrpezlivosťou. Zhluknuté po 5 — 6 žerú s takým lomozom, že ich počuf až na vzdialenosť 200 m.

Sirénam hrozí nebezpečenstvo najmä pre ich hrubú vrstvu sadla. Počnúc XVI. storočím — keď sa rozplynula legenda o vábiacich sirénach — začalo sa masakrovanie týchto zvierat, ktoré prekonalo všetky predstavy. Nešťastné zvieratá hromadne masakrovali okrem iného preto, lebo v pôstnych dňoch mohli aj knazi a mnisi s duševným pokojom požívať mäso a masť zvieratá pokladaného za „rybu“ a námorníci videli v sirénach plávajúci sklad mäsa, šľachetný dar božej prozretelenosti. Mäso sirén priomína najskôr bravčovinu. V Kongu ich volajú „morské svíne“.

Americkí Indiáni využili mäsc, mast, ba ja kožu sirén — z kože vyrábajú výborne člny zvané „bajdará“. Ešte vždy na ne poľujú v Afrike a v tropickej Amerike.

Rok po pokojnej rúbostnej plavbe sa zrodí mladé, ktoré má 1 m dlžky a 25 kg váhy. Kedysi sa domnievali, že matka dugongu vynoriac hornú časť tela pritíska plutvou mladé a pridája ho, ba že mu tak ešte aj uspávanku hodie. V skutočnosti mladé pláva matke pod bruchom a tak cacia. Dugongy sú dobré matky, zaliečavo sa ihrájú s mladými, potlapkávajú ich plútavami, mladé sa im nosia na chrbte ako na koni. Keď sa matka vzdieli, mladé vydávajú jajkavé vzdychy, výkriky — to je asi základ legendy o „sirénach“.

REDAKČNÝM OBJEKTÍVOM

Náš najlepší aktív z Nowej Bialej.

HUMOR • HUMOR • HUMOR • HUMOR

Malý chlapec, ktorý prvý raz videl svojho novorodeného bráčeka, povedal sklamane:

— Novákovci majú spartaka, Vavrovci nový televízor a my prosíme, toto!

Karol, kráľ Francúzska, riekoval svojmu šašovi:

— Máš také vplyvy na dvore, že dalo by sa pomysliť, že to ty si kráľom a ja ťašom. Možno sa zamenime na miesta?

Sašo mlčal.

— Nuž, čo, nehanbil by si sa byť kráľom?

— Nie, pane, ale hanbil by som sa mať takého ťaša.

K hodinárovi vstúpi muž a zloží na pult kyvadlo nástenných hodín.

— Prosím opraviť, — precedí cez zuby.

— A kdeže sú hodiny? — pýta sa majster — hodinár.

— Hodiny sú dobré, — odpovedal zákazník, — kyvadlo zastalo.

Mladucha so zarieteninou v očiach skloní hlavu k nastávajúcomu manželovi a pýta sa ho zamilované:

— A budeš mi vždy verný, druhý, môj?

— A čo som prorok? — znala odpoveď.

Raz sa pýtali Marcela Prevosta, či verí v nesmrtelnosť.

— Ano — odpovedal Prevost. — Človek je nesmrtelný, ale veľmi krátko.

V tieni veľkého človeka skrýva sa vždy žena, ktorá mu priomína, že je takým istym človekom ako ostatní.

(DOROTHY PARKER)

Clovek mal by tak žiť, aby po jeho smrti plakal dokonca aj majiteľ pohrebného ústavu.

(MARK TWAIN)

Petrik (4 a pol roka) oznamuje: „Mamička, keď pôjdem na vojnu, nebudem tam dlho sedieť“. „Ako to?“ — nechápe mama. Petrik: „A čo, mám snaď čakať až mňa zabijú?“

ZUZKA VARÍ

KELOVÁ ZEMĽOVKA

Rozpočet pre 5 osôb: 1000 g kelu, 500 g senvíču, 50 g masla, 0,5 l mlieka, 3 vajca, 10 g soli, 0,5 g mletého korenia, cibuľa, 50 g cukru. Kel očistíme, nakrájame a uvaríme. Senvíč nakrájame na plátky. Potom polovicou masla vymasíme 2-litrový kastrál (pri menších dávkach môžeme použiť rôzne formy: bábóvku, srnčí chrbát a pod.) Polovicu senvíčových plátkov namočíme do mlieka a vyložíme nimi nádobu. Na 20 g masla usmažíme cibuľu a priďame trochu podušiť aj kel, osolime a okoreníme ho. Potom kel vložíme do vystlanéj nádoby a navrch použijeme druhú časť nakrájaného senvíča, ktorým zakryjeme povrch. Nakoniec to všetko zalejeme žltkami, ktoré sme rozložili s ostatným mliekom. Povrch polejeme aj rozpusťeným maslom. Zemľovku dáme pieciť do rúry na 20-30 minút. Medzičasom ušláhame z 3 bielek a 50 g cukru sneh, polejeme nim povrch upiečenej zemľovky a dáme ju ešte na 3-5 minút zapieciť.

Zemľovku pokrájame na kocky (alebo rezy — podla tvaru nádoby) a ako prílohu môžeme podávať zemiaky na masle alebo opekané zemiačky.

MORAVSKÉ KOLÁČE

Rozpočet: 1 kg polohrubej múky, 20 dkg masla, sol, 2 vajcia (na sneh), 10 dkg cukru, 5 dkg droždia, necelý pol 1 mlieka, 1/4 kg sladého tvarohu, 5 dkg hrozienok, 1/4 kg marmelády.

Vypracované kysnuté cesto niekoľkokrát rovvalkáme a prekladáme ako lístkové cesto, inak postupujeme ako buchiet. Na doske cesto nakrájame na kúsky, ktoré dľaňou rozložíme na placky asi 1 a pol cm vysoké a naplníme tvarohom a hrozienkami. Koláč zabalíme (švom dospodu), vytlačíme na nám jamku a do nej dám marmeládu, pripadne ešte posypeme niektorou poýpkou. Okraje sa pomažú roztrepaným vajcom. Koláč sa pečú v horúcej rúre, aby sa neroztiekli.

ZEMIAKOVÉ ŠÍSKY

Rozpočet: 3/4 kg varených zemiakov, 40 dkg hrušnej múky, 4 dkg droždia, sol, 2-3 žltky, 10 dkg masla do cesta, 15-20 dkg tuku na smaženie, 1/4 údeného.

Uvarené zemiaky na druhý deň nastrúham. V misce rozotrieme maslo so žltkami. Z droždia, kocky cukru a trochy mlieka s lyžičkou hladkej múky urobíme kvások. Vykynutý pridáme do preosiatia hrušnej múky, ktorú sme prispali k maslu so žltkami. Vmiešame zemiaky, sol a vypracujeme cesto. Postupujeme ako pri príprave fašiangových šíšiek, lenže miesto závariny ich plinme pomletým údeným mäsom. Zemiakové šísky sa podobajú pirohom.

ZELNIKY

Rozpočet: 1/2 kg polohrubej múky, 3 dkg droždia, 1/4 l mlieka, 1 lyžica cukru, 3 lyžice tuku, 1 uvarený zemiak, 1 žltok, sol, 25 dkg kapusty (dusenej), tuk na pomastenie alebo smaženie.

Cesto sa vypracuje a nechá vykysnúť. Medzičasom si udušime na kastróliku hľavkovú kapustu, ktorú sme na drobno postríhali. Chutnejšia je na plnenie kapusta z minulého dňa. Zelniky sa zabalujú a plnia kapustou ako buchty, kladú na plech a pomostené tukom pečú alebo smažia na tuku.

REZY S JEDNÝM VAJÍČKOM

Rozpočet: 1 celé vajce, 1 šálka mletého cukru, 2 šálky marshuľového lekváru (može byť aj iný), masti vo veľkosti 1 vajca, kávovú lyžičku sódy bikarbony, 1 polievkovú lyžicu kakaoa, za hrst zomletých orechov, 1 polievkovú lyžicu rumu, 4 dkg hrozienok, podľa možnosti trochu postrúhanéj citrónovej kôrky, 1 šálku mlieka.

Priprava: Mast sa vymieša, pridáme 1 vajce a miešame dalej. Do dobre vymiešaného pridáme mletý cukor, kakaao, marshuľový lekvár, hrozienku, mleté orechy, rum, prípadne, ak máme citr. kôrku, mŕuku preosiatu so sôdom bikarbonou a znova dobre vymiešame so sôlou mlieka. Masu potom rozotrieme na pomastený, krupičkovou mŕukou vysypaný plech a dáme pieciť. Pred podávaním posypeme cukrom.

Vaša ZUZKA

HÁDANKY

Ak na jednu misku vás položíme kúsok mydla a na druhú misku 1/4 takého istého kúsku mydla a ešte 1/4 kilogramu nastane rovnováha. Kočko váži kúsok mydla?

Pes bežal za liškou, ktorá sa od neho náhľadala vo vzdialenosťi 120 metrov. Za aký čas dohoní pes lišku ak liška ubehne za minútu 320 metrov a pes 350 metrov?

Rozlúštenie posielajte na adresu redakcie do dňa 15. januára 1964 r. Čakajú vás knižné odmeny.

RADY • PORADY • RADY • PORADY • RADY

ZMIANY W PODATKU OD NABYCIA PRAW MAJĄTKOWYCH

Dnia 29 lipca 1963 r. wydane zostało Zarządzenie Ministra Finansów (Monitor Polski nr 60 poz. 309). Wprowadzające zmiany w dotychczasowych przepisach od nabycia praw majątkowych. Zmiany te są korzystne dla rolników, bowiem w niektórych wypadkach podatek od nabycia gospodarstwa został w ogóle zniesiony, wiele obniżony.

Podatku nie płaci się:

- jeżeli jeden spadkobierca będący rolnikiem odziedziczył lub otrzymał w wyniku działy spadku wszystkie grunty spadkodawcy.

• jeżeli gospodarstwo zostało nabyte aktrem darowizny lub za dożywocie jeżeli nabywca jest osoba, która w chwili na-

PRAWNIK

bycia byłaby uprawniona do dziedziczenia tego gospodarstwa wg. nowej ustawy o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych (piszemy o tym w nrze XI/63). Zwolnienie przysługuje pod warunkiem, że wszystkie grunty danego gospodarstwa przechodzą na jednego nabywca, lub dziedziczone są zgodnie z nową ustawą.

Zwolnienie przysługuje również spadkobiercom, którzy odziedziczyli gospodarstwo przed wejściem w życie zarządzenia (tj. przed 5 sierpnia

1963 r.). Jeżeli podatek został już wymierzony to na wniosek podatnika umiera się tylko sumę pozostałą jeszcze do wyplacenia. Natomiast nie podlega zwrotowi ani zaliczeniu na inne należności podatkowe sumy dotyczącej wpłaconego podatku wymierzonego zgodnie z poprzednio obowiązującymi przepisami.

Od podatku od nabycia praw majątkowych zwolniono także zamiane gruntów między rolnikami jeżeli różnica wartości zamienianych gruntów nie przekracza 20% wartości gruntu tańszego. Przy większej różnicy, podatek jest wymierzany tylko od tej różnicy.

W myśl nowych przepisów zmniejszony został podatek od spadku lub darowizny wymierzany dziecku przysposobionemu, pasierbowi, zięciowi, synowi. Wymierzona się go obec-

nie wg I klasy podatkowej a nie jak dotychczas wg II, III, IV.

Przy postępowaniu spadkowym po kilku kolejnych spadkodawcach, po których nie był płacony podatek od spadku we właściwym czasie, wymierza się obecnie podatek od nabycia spadku tylko przez ostatniego spadkobiercę. Jednakże postępowanie spadkowe musi zostać zakończone do 31 grudnia 1965 roku.

Nabywcy gospodarstwa przez zasiedzenie wymierza się podatek wg III klasy podatkowej, jeżeli wniosek o stwierdzenie zasiedzenia zostanie złożony w siedzbie po 31 grudnia 1963 r. Przed upływem tego terminu wysokość podatku wymierzona się w zależności od stopnia pokrewieństwa i powinowactwa.

mgr E. NEWSKA

O PSORIÁZE (ŁUSZCZYCA)

Aj keď mnohé z kožných ochorení nevybájí pre zdravie chorého závažné, predsa po stihnutí prejavujú o svoju chorobu mimoriadnu pozornosť a venujú jej aj nevedľu starostlivosť. Nečudujme sa im. Najnepríjemnejšie sú im. Najnepríjemnejšie na týchto chorobách je ich zdľavy priebeh, po prechodom pokoju z času na čas ich vzplanutie, niekedy neprijemné svrbenie a nie v poslednej miere to dôvody kozmetické. Najmä posledná príčina mnohomiladým ľudom strpuje život. Od nich dostávame aj veľkú časť korespondencie do našej rubriky. Postihnuti kožnou chorobou sa vo svojich listoch dožadujú najmä informácie o nových liečebných metódach. Mnohé z nich pomôžu, mnohé uhláčia chorému. Dospoja váska nevyňať liek, ktorý by toto kožné ochorenie úplne vyliečil. Pôvodca psoriázy sa dosiaľ nepozná. Možno ju vyslovávajú vírusy, ako sa dohadujú niektorí sovietski vedci. Psoriáza sa vyznačuje

LEKÁR

Vhodným príkladom pre takto druh kožného ochorenia je tzv. psoriáza (Łuszczycy).

Tak ako pri iných ochoreniach, ktoré húževnatu vzdorú liečie, aj na psoriázu znova a znova objavujú recepty na nové liečebné metódy. Mnohé z nich pomôžu, mnohé uhláčia chorému. Dospoja váska nevyňať liek, ktorý by toto kožné ochorenie úplne vyliečil. Pôvodca psoriázy sa dosiaľ nepozná. Možno ju vyslovávajú vírusy, ako sa dohadujú niektorí sovietski vedci. Psoriáza sa vyznačuje

GŁOWICA

Główica, czyli złośliwa górażka niezbytowa bydlę jest ostra choroba zakaźna bydlia powodująca wysoką temperaturę, zapalenie błon śluzowych jamy ustnej, oczu i nosa oraz trudności w poruszaniu się. Główica chorążca zwierzęcia obrzęka, znacznie powiększając się i przybierając nieforemne kształty — stąd nazwa choroby. Choroba spotyka się od czasu do czasu wszędzie, częściej jednak pojawia się ona w okolicach górskich na wiosne lub w jesieni.

Wywołuje ją wirus, to jest zarazek niewidoczny nawet pod mikroskopem.

Na głowicie najczęściej choruje bydlo w wieku 1 – 4 lat. Objawy występują w 3 – 4 tygodni po zarażeniu, a czasem jeszcze później. U chorążca krowy gwałtownie wzrasta temperatura a zaczernione oczy stale zachodzą izamy. Zwykają zmniejszać się ilość mleka. Początek choroby charakteryzuje się silnym podnieceniem. Krowy stają się niepokojne, dostają drgawek

i ryczą. Po 2 – 3 dniach z oczu zaczyna wydzieć się środa, co może być powodem późniejszej ślepoty. Stopniowo na skutek gromadzenia się w nosie śluzowo-rozpętym wydzieleniu oddech jest utrudniony i chrypiący jak przy katarze u ludzi.

Choroba może trwać 24 godziny, po czym zwykle następuje śmierć. Czasem chorążca ginie po 7 – 14 dniach. Zwierzęta, które przechorowały należy pilnie obserwować gdyż po 2-3 tygodniach może nastąpić nawrót.

Główica może też przybierać w formie jelitową. Do pierwszych widocznych objawów należy wtody biegunka i wysoka gorączka. Koi jest płynny i cuchnący często z domieszką

krwi. Przy tej formie zmiany na głowie nie występują, pojawią się tylko łzawienie i świątostwrest.

W czasie choroby zwierzęciu przynosi ulgę okładanie głowy zimnym, co powinno czas zwilżonym w wodzie płotniem, lub umieszczenie na głowie woreczka z lodem. Jasne ustna dobrze jest płukać roztworem nadmanganianu potasu (kolor różowy), a oczy roztworem kwasu borowego (tyzeczka od herbaty na pół szklanki wody).

Przy bieguncie dobrze jest podawać odwarcie z kory dębowej a przy drgawkach i podnieceniu — pół litra wódki. Ponadto chorążca zwierzęta należy umieścić w osobnym, cięplym i suchym pomieszczeniu, najlepiej zatyczniom.

Podawany płyn wlewając się z grubej butelki do pyska. Chorym sztukom należy podawać dobrze, treściwe pasze w postaci poidła z otrabą, zielonką itp. Przy ustapieniu objawów głowicy, po odosobnieniu zwierzęcia trzeba wezwać lekarza, gdyż objawy podniecające mogą być niebezpieczne. Wezwanie lekarza, gdyż objawy podniecające występują także w początkowym okresie wścieklizny.

Nawóz z zaражonych obów należy ułożyć w przyjmie i przysypać ziemią. Pomieszanie, w których przebywały chorze zwierzęta, trzeba starannie odkażać mlekiem wapiennym lub roztworem sody żrącej (5 deka na 1 litr wody).

Należy przyjąć, że przy wyjaśnieniu cieplkich objawów chorobowych wcześnie skierowanie na ubój jest bardziej celowe niż rokujące stabe wykonywanie.

Na zakończenie warto przypomnieć, że ze względu na możliwość przenoszenia zakażenia przez owce, bydlo należy trzymać oddzielnie, nie razem z owcami.

Dr H. MĄCZKA

Polecamy fachowa literatura

1. Mgr G. Lewandowski — **WYCHÓW I UŻYTKOWANIE BYDLA**, Wyd. P.I.W.R. 1950 r.
2. Mgr. G. Lewandowski — **CHÓW BYDLA**, Wyd. P.I.W.R. 1950 r.

3. Zbiorowe — **PORADNIK WETERYNARZNY**, Wyd. II, P.I.W.R. 1956 r.

KALENDARZ ROLNIKA NA M-C STYCZEN

Przy mroźnej pogodzie zwykłe miotamy konicyzny. Po wytarciu nasiona czyszczymy na mylnku lub wiadni przy słabym wietrze i na innych maszynach czyszczących, np. na tryllerze do konicyzny. Dobrze dosuszone nasiona w celu zabezpieczenia ich przed szkodnikami przesypanymy naftaliną i przykrywamy płachtą brezentową lub workami.

Na polu obserwujemy stan ozimów. Przy dużym śniegu niszczymy jego grubą warstwę śnieżną, żeby w ten sposób ułatwić dostęp powietrza do roślin. Na polach z których wiatr śnieg wywiewa, staramy się go zatrzymać, żeby nie doszło do wymarznięcia zasiewów.

Rolnik pamięta również o doszkalaniu się. Uzupełnia swoje praktyczne znajomości przez czytanie poradników ze wszystkich interesujących go dziedzin rolnictwa.

W sadzie przeprowadza bieżenie pn. wapnem. Również może opryskiwać drzewa 1% krezotolem lub 8% karboliną sadowniczą.

INŻYNIER ROLNIK

krótkiego dnia, przeważnie pochodzące z krajów równikowych i podzwrotnikowych, gdzie dzień trwa około pół doby (12 – 14 godzin). Do tej grupy należą ryż, bawełna, soja. Rośliny te rozwijają się przedziej, gdy dzień jest krótki. Są również rośliny dnia długiego. Do nich należą: pszenica, żyto, owsie, jęczmień, groch, konicyzna. Rośliny te rozwijają się przedziej, gdy dzień jest długi.

Weźmy warzywa liściowe jak spinat, sałata, koper — wszystkie należą do roślin długiego dnia. Przy krótkim dniu (na wiosnę i na jesień) nie przechodzi stadium światlenego i nie kwitną, natomiast dają bogaty plon liści, o który nam wtedy właściwie chodzi. W lecie, gdy dzień jest najdłuższy, przedko wypuszczają pędy kwiatowe.

inż. M. SZWEDO

Literatura:
PRODUKCJA ROŚLINNA I JEJ ORGANIZACJA. Państw. Wydawnictwo Rolnicze i Leśne — Warszawa 1955.

NIE WIECIE JAK PORADZIC SOBIE W ROZNYCH KLOPOTACH I NIEPOKOJACYCH WAS SPRAWACH? PISZCIE DO NAS NA ADRES: REDAKCJA „ŻIVOT” — WARSZAWA, AL. JEROZOLIMSKIE NR 37, I p. ODPWIADAMY NA PYT

1964

ZAVOJ

WARSAWA, AL, JEROZOLIMSKIE 37

TELEFON 21-15-41